

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 5511/1
Ημερ. Εισ.: 16-07-2007
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΑΜ
2007
ΚΑΚ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΚΑΚΑΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΑΝΩΛΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Μ Ο Ν Α Σ Τ Η Ρ Ι Σ Τ Ο Ν Υ Μ Η Τ Τ Ο

Εισαγωγή

Το θέμα αυτής της διπλωματικής εργασίας είναι η ίδρυση μιας μοναστηριακής δομής σε κάποιο σημείο της Δυτικής πλαγιάς του Υμηττού, πάνω από την Ηλιούπολη Αττικής.

Το να προτείνω ένα μοναστήρι στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας, ήρθε σαν αποτέλεσμα των ευρύτερων υπαρξιακών μου αναζητήσεων. Ο μοναστηριακός τρόπος ζωής αποτελεί ένα είδος κοινής συμβίωσης τον οποίο αποδέχομαι ιδεολογικά και πιστεύω πως έχει υγιή σχέση με το Ορθόδοξο Δόγμα στο οποίο εντάσσεται. Παράλληλα είναι ένα θέμα του οποίου η αρχιτεκτονική μορφή έχει παγιωθεί μέσα από την παράδοση κατά το πέρασμα των ετών. Συνεπώς, αποτελεί μεγάλη πρόκληση για τον σχεδιαστή να ασχοληθεί με μία μοναστηριακή δομή προσπαθώντας να εξελίξει την βάση του λειτουργικού προγράμματος σύμφωνα με το οποίο οργανώνεται παραδοσιακά αυτή.

Οι αρχικές αναζητήσεις μου για οικόπεδο συνδυάστηκαν με έντονα βιώματα των παιδικών μου χρόνων. Ο Υμηττός και η Μονή του Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Καρέα, ήταν για μένα συχνά τόπος επίσκεψης και προσέγγισης του ιερού στοιχείου. Η σύνδεση του Υμηττού με την Ελληνική πρωτεύουσα αποτελούσε για μένα στοιχείο έντονου ενδιαφέροντος και σημαντικός παράγοντας για την επιλογή του μέρους, αφού η σχέση μίας μονής με τον «κόσμο» όσο αντίθετη φαίνεται, τόσο ταυτόσημη μπορεί να βρεθεί. Ο μοναχός εγκαταλείπει τα εγκόσμια, πράγμα που ισοδυναμεί με θάνατο για να επιδιώξει μία απευθείας σχέση με τον Θεό. Παράλληλα, όμως, ένα από τα κύρια καθήκοντά του είναι η μέριμνα του κόσμου δια της προσευχής.

Τα στοιχεία αυτά πυροδότησαν μία σειρά αναζητήσεων συγκεκριμένου οικοπέδου στον Υμητό. Έντονες πεζοπορίες ξεκίνησαν σε αυτή την προσπάθεια, κατά τη διάρκεια των οποίων εντοπίστηκαν χωρικές ποιότητες που με ενδιέφεραν. Άλλοτε ήταν ίχνη δηλωμένης ιερότητας, όπως το ξωκλήσι της Αναλήψεως μισοθαμμένο στον βράχο με σειρές αναθημάτων και έντονη μυστηριακή ατμόσφαιρα. Άλλοτε πάλι ανθρώπινες επεμβάσεις στο τοπίο μπορούσαν να προσελκύσουν το βλέμμα μου και να με κάνουν να αναζητήσω μία περαιτέρω καταγραφή τους.

Τα χωρικά αυτά σημεία που εντοπίστηκαν και αρχικά καταγράφηκαν σε τετράδια με συνοδευτική υποτυπώδη αποτύπωσή τους, μεταφέρθηκαν σε μία σειρά ξύλινων πινακίδων 50 επί 35 εκατοστά στις οποίες χρησιμοποιώντας κομμάτια του χάρτη της περιοχής και ξύλο, προσπάθησα να κάνω μία προσωπική ανάγνωση τους. Ένα μονοπάτι, ένα μικρό φράγμα, ο μυστηριακός χώρος πίσω από το ιερό της Μονής Αστερίου, η ιερή συνέχεια των ναών από το φραγκομονάστερο, η μισοθαμμένη Ανάλληψη και η γούρνα μπροστά από αυτή, το ήπιο ανάγλυφο του Υμηττού, και το

έντονο των Λατομείων, αποτελούν τις έξι χωρικές καταστάσεις πάνω στις οποίες δούλεψα προσπαθώντας να διαβάσω το τοπίο του μεγαλύτερου βουνού της Αττικής.

Στις πινακίδες αυτές γίνεται μία προσπάθεια μεταφοράς του ανάγλυφου της περιοχής σε συνδυασμό με ίχνη της πραγματικής χωρικής κατάστασης που αποδίδεται όπως αυτά γίνονται αντιληπτά από τον «αναγνώστη». Μέσα από τις πινακίδες αυτές προσπάθησα να καταγράψω, σχεδόν ημερολογιακά, τα συναισθήματά μου σε σχέση με το χώρο που επισκεπτόμουν σε εβδομαδιαία βάση.

Παράλληλα με τις «μεταφορές» αυτές η σχετική με τον Υμηττό μελέτη μου αποκάλυπτε την από αρχαιοτάτων χρόνων σχέση του βουνού με το ιερό στοιχείο, νομιμοποιώντας, την σύνδεση ενός νέου ιερού τόπου στο πλαίσιο που ορίζει η έννοια της συνέχειας.

Η περιοχή που τελικά επιλέχθηκε ήταν τα αρχαία λατομεία του «Κτήματος Καρά», μέρος έντονα φορτισμένο από την ανθρώπινη παρέμβαση στο φυσικό τοπίο μέσα από τις «πληγές» της λατόμησης του βράχου και του «ξερού» τοπίου από τις αλλεπάλληλες πυρκαγιές.

Σε αυτό το άγονο τοπίο, πάνω από την περιοχή της Ηλιούπολης προτείνεται η ανδρώα Ιερά Μονή του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά. Βάση για το σχεδιασμό της υπήρξε το κατά παράδοση λειτουργικό πρόγραμμα οργάνωσης μίας μονής, το οποίο έγινε προσπάθεια δημιουργικά να εξελιχθεί.

Σύντομη Ιστορία του Υμηττού

Η αρχαιολογική έρευνα εντόπισε ίχνη ανθρώπινης δραστηριότητας της νεολιθικής περιόδου στις πλαγιές του Υμηττού. Κτερίσματα όπως λεπίδες και θραύσματα αμυντικών κατασκευών της εποχής συνεπικουρούν στο ότι το βουνό αυτό αποτελούσε τόπο κυνηγετικών εξορμήσεων εκείνης της εποχής.

Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι στον Υμηττό και γύρω από αυτόν υπήρχαν Πελασγικοί οικισμοί και δήμοι όπως ο Σφητιός, η Κίκυνα, η Αιξωνή, οι Σκυρίδες, η Πήρα και άλλοι. Σημειώνει ότι σε αρκετά παρελθόντες χρόνους δέχθηκαν στην Αττική «επήλυδες» (ξένους) Πελασγούς, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στις υπώρειες του Υμηττού. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή οι Πελασγοί έλαβαν τις γαίες του Υμηττού ως ανταμοιβή για τις υπηρεσίες που πρόσφεραν στην οικοδόμηση των τειχών της Ακρόπολης. Όμως οι Αθηναίοι φοβήθηκαν την επιρροή τους και τους εκδίωξαν.¹

Ο περιηγητής Πausανίας βεβαιώνει ότι στον Υμηττό υπήρχε άγαλμα του «Υμηττίου Διός» καθώς και βωμοί του «Ομβρίου Διός» και του «Απόλλωνος Προσοπίου».

Τον 8^ο αιώνα η αύξηση του πληθυσμού της Αττικής είχε αποτέλεσμα την παραχώρηση μεγάλων εκτάσεων στις χαμηλές πλαγιές του Υμηττού σε ακτήμονες. Τον 6^ο αιώνα π.Χ. ο Πεισίστρατος απάλλαξε από την φορολογία της δεκάτης τους εκχερσωτές νέων χωραφιών στον Υμηττό και τους έδωσε δάνεια. Η απόφαση αυτή φαίνεται ότι υπαγορεύθηκε από την χαμηλή γονιμότητα του εδάφους του Υμηττού.²

Από την εποχή εκείνη η φυσιολογία του βουνού άρχιζε να αλλάζει, καθώς η εκχέρωση και η βόσκηση μείωναν την φυσική βλάστηση. Στην εποχή του Πλάτωνα η κατάσταση είχε επιδεινωθεί τόσο, ώστε ο αρχαίος φιλόσοφος παρομοίαζε τα βουνά της Αττικής με «οστά νοσήσαντος ανθρώπου».³

Οι ελάχιστες πηγές του Υμηττού τροφοδοτούσαν δύο ποταμούς, τον Ιλισό και τον Ηριδανό που έδιναν σε μεγάλο βαθμό το νερό τους σε καλλιέργειες.

Το χαμηλό υψόμετρο του Υμηττού και οι σχετικά βατές επιφάνειές του έκαναν εύκολη την επικοινωνία των κατοίκων των εκατέρωθεν περιοχών, ενώ παράλληλα δημιουργούσαν ένα θρησκευτικό κέντρο για την συνάντηση των αρχαίων δήμων. Στο χώρο της σημερινής Μονής Καισαριανής, ή σε απόσταση

---

¹Γιάννης Σχίζας, Ο Υμηττός, Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα 1991, σελ. 43

²ο.π. σελ. 44

³ο.π. σελ.44

ενός χιλιομέτρου υπήρχε ιερό της Αφροδίτης και πηγή, η «Κύλλου Πήρα», το νερό της οποίας εθεωρείτο ότι διευκόλυνε τις στείρες και τις έγκυες γυναίκες στην τεκνογονία. Ο Οβίδιος φαίνεται ότι επισκέφθηκε την πηγή αυτή το 26 π.Χ. μαζί με τον «Ομηριστή» δάσκαλό του Παμπαίο Μάκρο, τον νεότερο.⁴

Η γεωργία στις υπώρειες, η κτηνοτροφία, η μελισσοκομία και το κυνήγι αποτελούσαν τις κύριες δραστηριότητες στο χώρο του Υμηττού στους Κλασσικούς, Ελληνιστικούς και Ρωμαϊκούς χρόνους. Το χαμηλής ποιότητας κυανότεφο μάρμαρο του Υμηττού ήταν επίσης αντικείμενο εκμετάλλευσης. Λατομεία υπήρχαν στον Υμηττό πριν ακόμη αρχίσει η εκμετάλλευση των ορυκτών της Πεντέλης.⁵ Κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους η ζήτηση του υλικού για ανδριάντες και άλλες διακοσμητικές χρήσεις είχε οδηγήσει σε μεγάλη εντατικοποίηση της παραγωγής του.

Κατά την πρώτη Βυζαντινή περίοδο, ο Κωνσταντίνος γιος του Μ. Κωνσταντίνου έκλεισε τους ναούς των Θεών του Ολύμπου (4^{ος} μ.Χ. αι.), ενώ αργότερα ο Ιουστινιανός έκλεισε τις φιλοσοφικές σχολές του Υμηττού (6^{ος} μ.Χ. αι.).

Για τους επόμενους τρεις αιώνες καμία σημαντική ιστορική αναφορά δεν γίνεται στην Αθήνα. Εκτός από το γεγονός του γάμου του Λέοντος Δ' με την Ειρήνη την Αθηναία το 769 κανένα άλλο γεγονός δεν θα στρέψει το βλέμμα των Βυζαντινών χρονογράφων προς την πόλη αυτή.

Το 1018 ο Βασίλειος Βουλγαροκτόνος με την παρουσία του στην Βυζαντινή εκκλησία του Παρθενώνα θα εκφράσει μία στροφή του Βυζαντίου προς την Παλαιά Ελλάδα.

Ο Μιχαήλ Χωνιάτης, μητροπολίτης της Αθήνας από το 1184 μέχρι το 1204 είναι η κύρια πηγή πληροφοριών για την περιοχή του Υμηττού μέχρι την κατάληψη της πόλης από τους Φράγκους. Αναφέρει, συγκεκριμένα: «*Εισί και παρ' ημίν χωρία κατάρρυτα και ανθεινά και πολύδενδρα και περίπου τα κράσπεδα του μελιχρού Υμηττού ουκ αηδή φροντιστήρια*».⁶

Κατά την Τουρκοκρατία υποβαθμίζεται ο πολιτικός και θρησκευτικός χαρακτήρας της περιοχής. Ωστόσο συνεχίζει να είναι πολυσύχναστη αφού το νερό του Υμηττού εξακολουθεί να θεωρείται ιαματικό. Τούρκοι αγάδες κατέχουν μεγάλες

---

⁴ ο.π. σελ.45

⁵ Νίκος Νέζης, Τα βουνά της Αττικής, εκδόσεις Πιτσιλός, Αθήνα 1983, σελ.23

⁶ μτφρ. «Έχουμε και εμείς περιοχές γεμάτες ρυάκια, ολάνθιστες και με πολλά δέντρα, και κοντά στα κράσπεδα του μελιτόχρωμου Υμηττού σπουδαστήρια καθόλου δυσάρεστα».

εκτάσεις γης, από τις οποίες μεγάλο μέρος παραμένει ακαλλιέργητο.

Ο Εβλιά Τσελεμπι γράφει σε ειδικό κεφάλαιο με τίτλο: Για το βουνό Τρελλός και το για τα νερά και τα δέντρα του (Τρελλός, ονομάζεται ο Υμηττός την περίοδο της Τουρκοκρατίας):

«Το βουνό Τρελλός βρίσκεται σε δύο ώρες απόσταση από την πόλη της Αθήνας. Οι Ρωμιοί, οι Άραβες και οι Πέρσες ονόμαζαν το βουνό αυτό Ντελή-νταού, δηλαδή τρελλόβουνο. Τα σπάρτα, τα βότανα και τα μυριστικά που βρίσκονται απάνω στο βουνό αυτό δεν υπάρχουν σε κανένα κάμπο και μάλιστα πιπέρι και ρωμαίικο ραβέντι, μάραθο, λάπαθο και παρόμοια μεγάλης αξίας θρεπτικά βότανα που γιατρεύουν όλες τις αρρώστιες. Μάλιστα κατά την Άνοιξη όποιος ανέβει στην κορυφή του ψηλού αυτού βουνού, η όσφρησή του γεμίζει ευωδίες από συκαμινιές, ζουμπούλια, μάραθα, μουσκουρούμια, ζαμπάκια, βασιλικά, φούλια, ανεμώνες και διάφορα είδη χρυσοπότηρων λαλέδων».

Υμηττός και ιερό στοιχείο

Από τους αρχαίους χρόνους μέχρι τη βυζαντινή περίοδο και την Φραγκοκρατία η ιστορία του Υμηττού συνδέεται με την θρησκευτική λατρεία.

Σύμφωνα με τον περιηγητή Πausανία στην κορυφή του Υμηττού, στην περιοχή πάνω από την σημερινή Παιανία υπήρχε τα αρχαία χρόνια το ιερό του Υμηττίου Διός. Το ιερό αυτό αφιερώθηκε στον Δία τον 8^ο π.Χ. αιώνα, σε μία περίοδο όπου αποδεδειγμένα υπήρξε ξηρασία στην Αττική, αφού ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού έφυγε και αποίκισε σε άλλες περιοχές.

Ένα άλλο ιερό υπήρχε στα νοτιανατολικά του Υμηττού, στην περιοχή της Βάρης, που ήταν αφιερωμένο στις Νύμφες, θεότητες του Δάσους και των Νερών. Στο Σπήλαιο των Νυμφών λατρευόταν επίσης ο Πάνας, θεός των ποιμένων και των αγροτών, καθώς και ο Θεός Απόλλωνας. Σε αυτό το σπήλαιο πήγαν οι γονείς του το 428 π.Χ. τον νεογέννητο Πλάτωνα - σύμφωνα με τον βιογράφο του Ολυμπιόδωρο- για να τον θυσιάσουν. Όμως σύμφωνα με τον Ρωμαίο συγγραφέα Αιλιανό, ένα σμήνος από μέλισσες κάθισαν στα χείλη του και άρχισαν να βουίζουν, γεγονός που θεωρήθηκε σημάδι της ευγλωττίας του και έτσι γλίτωσε την θυσία.

Ένα άλλο λατρευτικό σπήλαιο υπήρχε πάνω από την περιοχή «Γλυκά Νερά», το «Σπήλαιο του Λιονταριού». Ακόμη σημαντικός λατρευτικός χώρος του Υμηττού ήταν το Ιερό του Προσοπίου Απόλλωνα, πολύ κοντά σήμερα στο εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία, πάνω από το Κορωπί.

Εικάζεται βέβαια πως στην θέση όπου είναι χτισμένη η Μονή Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Καρέα στα δυτικά του Υμηττού προϋπήρξε ειδωλολατρικό ιερό του Απόλλωνα, το οποίο μετετράπη τον 4^ο αιώνα σε παλαιοχριστιανικό ευκτήριο οικό, ο οποίος μεταγενέστερα εξελίχθηκε οικοδομικά σε Ναό για να καλύψει τις λατρευτικές ανάγκες της ανδρώας τότε μονής⁷.

Ο ιστορικός Δημήτριος Καμπούρογλου υποστηρίζει ότι η Μονή Καισαριανής αποτελούσε αρχικά φιλοσοφική σχολή, η οποία αφού παρέτεινε για κάποιο χρόνο την ζωή της μετά την διάλυση των φιλοσοφικών σχολών από τον Ιουστινιανό, έγινε από τις πρώτες χριστιανική μονή.⁸ Στην θέση αυτή πιθανολογείται και αρχαίο Ιερό της Αρτέμιδας. Ο επίσης

---

⁷ Αδελφότης Ιεράς Μονής Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Καρέα, Ιερά Μονή Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Καρέα, Αθήνα, 2000

⁸ Δημήτριος Καμπούρογλου, Ιστορία των Αθηνών, τόμος Α, εκδ. Παπαδημητρίου, Μάρτιος 1959, σελ. 56

ιστορικός Λαμπάκης υποστηρίζει ότι η ίδρυση της Μονής ανάγεται στον 8^ο με 9^ο αιώνα, δεδομένου ότι η εορτή των εισοδίων της Θεοτόκου –στην οποία τιμάται η μονή– καθιερώθηκε για πρώτη φορά στην Κωνσταντινούπολη το 730 αν και επισημοποιήθηκε σαν εορτή του κράτους το 1143.⁹

Στα δύο παραπάνω παραδείγματα αντιμετωπίζει κανείς τους πνευματικά φορτισμένους αυτούς χώρους ως ιερούς συνδέσμους πολλών διαφορετικών χρονολογικών περιόδων, όπως άλλωστε συμβαίνει με πολλές Βυζαντινές εκκλησίες.

Η Μονή του Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Καρέα μαζί με του Αγίου Γεωργίου (του Κουταλά), του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, του Προδρόμου (Κυνηγού) και ιδιαίτερα των Εισοδίων της Θεοτόκου (Καισαριανής ή Συριανής) αποτελούν σημαντικούς ιερούς τόπους που συνδέονται με την πολιτισμική ιστορία του Υμηττού και κατ' επέκταση της Αθήνας.

Η Μονή των Ταξιαρχών (Αστερίου) χτισμένη στην δυτική πλευρά και αυτή άκμασε κυρίως κατά την Τουρκοκρατία, πράγμα το οποίο επιβεβαιώνει και η επιγραφή: «Σταυροπήγιον Πατριαρχικόν», η οποία βρίσκεται πάνω από την κεντρική είσοδο. Στην συνέχεια ξέπεσε σε ενοριακή, ενώ η βιβλιοθήκη της καταστράφηκε ύστερα από την μεταφορά της στην Ακρόπολη. Κατά τον Καμπούρογλου το όνομα Αστέρι οφείλεται στον Όσιο Λουκά, ο οποίος ήρθε στην Αθήνα έφηβος το 920 προερχόμενος από το χωρίον «Στείριον» ή «Αστέρι».¹⁰

Για την Μονή Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου πολύ λίγα είναι γνωστά. Οι πληροφορίες, κατά τον μελετητή Σχίζα, προέρχονται από τρία έγγραφα, εκ των οποίων τα δύο (του 1702 και του 1703) αποτελούν αποδείξεις πληρωμής φόρου στις τουρκικές αρχές. Στο μεταγενέστερο τουρκικό έγγραφο η μονή πωλείται στην μονή Πετράκη.¹¹

Η μονή του Προδρόμου (του Κυνηγού), γνωστή και ως μονή των Φιλοσόφων θεωρείται ότι ιδρύθηκε τον 10^ο ή 11^ο αιώνα. Για την προέλευση της ονομασίας «Κυνηγού» οι γνώμες διίστανται. Από την μία πλευρά η ονομασία συνδέεται με το πλήθος των θηραμάτων της περιοχής. Από την άλλη πλευρά το άλσος της «Αγροτέρας Αρτέμιδος» που εκτεινόταν από τον Ιλισό μέχρι τις υπώρειες του Υμηττού πιθανά να σχετίζεται

---

⁹ Γιάννης Σχίζας, Ο Υμητός, Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα 1991, σελ. 48

¹⁰ Δημήτριος Καμπούρογλου, Ιστορία των Αθηνών, τόμος Α, εκδ. Παπαδημητρίου, Μάρτιος 1959, σελ. 59

¹¹ οπ.π., σελ. 51

με την ονομασία αυτή, δημιουργώντας πάλι μία έντονη σύνδεση με το απώτερο παρελθόν.¹²

Θα πρέπει να επισημάνουμε και δύο ιερά μνημεία τα οποία βρίσκονται στον Λόφο των Ταξιαρχών. Ένα από αυτά είναι ο ναός των Ταξιαρχών, ο οποίος πιθανά κτίσθηκε τον έκτο αιώνα κατά την παλαιοχριστιανική περίοδο. Στον ναό αυτό κτίσθηκε αργότερα, γύρω στον 10^ο αιώνα, βυζαντινός ναός στον οποίο ακόμη και σήμερα διακρίνονται μέλη από αρχαίους ναούς. Ο δεύτερος βυζαντινός ναός κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας συμπληρώθηκε με ένα μονόκλιτο καμαροσκέπαστο ναό που διατηρείται σε καλύτερη κατάσταση και ονομάστηκε ναός του Αγίου Μάρκου ή για τους ντόπιους Φραγκομονάστερο.¹³

Λίγο πριν το προηγούμενη μνημείο ο οδοιπόρος συναντά το εκκλησάκι της Ανάληψης, στο οποίο παλαιότερα υπήρχε πηγή με το όνομα Αγίασμα. Ανήμερα της Ανάληψης γιόρταζε ο ναΐσκος αυτός που το καμαροσκέπαστο τμήμα του σώζεται μέχρι σήμερα. Προσφέρει στον επισκέπτη μία έντονη χωρική εμπειρία στην οποία συνεπικουρούν το πλήθος των εικονισμάτων και των αναθημάτων των πιστών που βρίσκονται κρεμασμένα στους τοίχους του.¹⁴

Οι παραπάνω πνευματικά φορτισμένοι τόποι συνθέτουν ένα δίκτυο ιερών σημείων στον Υμηττό, ο οποίος από αρχαιολογικών χρόνων ήταν συνδεδεμένος στην συνείδηση του Αθηναίου με την λατρεία.

---

¹² οπ.π., Αθήνα 1991, σελ. 51

¹³ Αντώνης Καλογήρου, Τα μονοπάτια του Υμηττού, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2003, σελ. 87

¹⁴ οπ.π., σελ.90

Η περιοχή «Καρά»

Στην περιφέρεια της περιοχής της Ηλιούπολης υπήρχε επί Τουρκοκρατίας ένα τσιφλίκι που φέρεται να ανήκει σε κάποιον Μουσταφά Καρά Αλή.¹⁵ Έκτοτε η ιδιοκτησία που κατείχε ο Μουσταφά Καρά Αλή προσδιορίζεται σαν «Καράς» ή «Κτήμα Καρά».

Κατά την τελευταία περίοδο της Τουρκοκρατίας ως ιδιοκτήτες του «Καρά» φέρονται ο Μουσά Αγάς ή Μουσαγάς, ο Μουσταφά Μεϊντάμπεσης και ο αδερφός του Μεχμέτ Λιουτουφής ή Λιουφτουλαχ. Αυτοί σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες σκοτώθηκαν κατά την πολιορκία της Ακρόπολης των Αθηνών από τους Έλληνες επαναστάτες και οι κληρονόμοι τους πούλησαν το 1830 το τσιφλίκι «Καρά» στους Ν. Καπετανάκη και Γαετάνο Μοράλια.¹⁶

Η ακριβής θέση του τσιφλικιού Καρά δεν προσδιορίζεται με σαφήνεια. Ωστόσο, σύμφωνα με μαρτυρίες και ενδείξεις βρισκόταν γύρω από την παλιά εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Αυτό προκύπτει από την μνημειώδη εργασία Karten von Attika, αριθμ. Β1 (IV) των Kaumert Milchhoefer που συντάχθηκε το 1882 για το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο και είναι μία από τις πληρέστερες αποτυπώσεις του αττικού τοπίου τον 19^ο αιώνα. Το ίδιο προκύπτει και από το πρώτο «Διάγραμμα Ρυμοτομίας Συνοικισμού Ηλιουπόλεως», του 1925 που συνέταξε ο αρχιτέκτονας Αριστομένης Βάλβης. Από το διάγραμμα αυτό φαίνεται ότι στην περιοχή του Αγίου Νικολάου υπήρχαν τότε μία σειρά μηχανοστάσια υδρεύσεως, μεταξύ των οποίων και το «Μέγα Φρέαρ Καρά», δυναμικότητας 1000 κυβικών μέτρων ημερησίως.¹⁷

Το ζήτημα της καθαρότητας των υδάτων και της σημασίας που είχαν για την Αθήνα οι πηγές της Δυτικής πλευράς του Υμηττού επισημαίνεται και από τον Γερμανό περιηγητή Lubenan, ο οποίος επισκέφτηκε την Αθήνα το 1589.¹⁸

Το «Κτήμα Καρά» φέρεται ότι έχει έκταση «4 ζευγάρια γης», πράγμα που σημαίνει ότι η ιδιοκτησία του Μουσταφά Καρά Αλή δεν θα πρέπει να ξεπερνούσε τα 720 στρέμματα.¹⁹

---

¹⁵ Πάνος Τότσικας, *Εδώ Κάποτε...*, Συμβολή στην Ιστορία της Ηλιούπολης, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα, 2005, σελ.44

¹⁶ *ο.π.*, σελ.44

¹⁷ *ο.π.*, σελ.44

¹⁸ Γιάννης Σχίζας, *Ο Υμηττός*, Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα 1991, σελ. 49

¹⁹ βλ. Πάνος Τότσικας, *Εδώ Κάποτε...*, Συμβολή στην Ιστορία της Ηλιούπολης, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα, 2005, σελ 44: «...το ζευγάρι αφορούσε καλλιεργούμενη έκταση 80 στρεμμάτων ομαλής και 100 στρεμμάτων ανωμάλου εκτάσεως».

Λόγω του αιφνίδιου της Ελληνικής Επανάστασης οι εκτάσεις των Τούρκων γαιοκτημόνων πουλήθηκαν σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα και αντίτιμο με αποτέλεσμα τους Τούρκους τσιφλικάδες να τους διαδεχθούν Έλληνες.

Διαδοχικοί ιδιοκτήτες του κτήματος «Καρά» φέρονται οι εξής:

1. 1830 - 1833 Νικόλαος Καπετανάκης και Γαετάνος Μοράλιας (συγκυριότητα με Δομένικο Οριγόνε)
2. 1833 - 1834 Ουίλιαμ Μπελ
3. 1834 - 1866 Κάρολος Μπρέμπριτζ
4. 1866 - 1877 Οικογένεια Ι. Σωτηριάδου
5. 1877 - 1914 Οικογένεια Αλέξανδρου Σκουζέ
6. 1914 - 1922: Οικογένεια Μιλτιάδη Σκουφή

Το 1922 το κτήμα «Καρά» περιήλθε στην ιδιοκτησία του κτηνοτρόφου Αλ. Νάστου, ο οποίος παλαιότερα νοίκιαζε μία περιοχή και έβοσκε τα πρόβατά του.²⁰

Σήμερα ένα μέρος του Κτήματος Καρά ανήκει στον Δήμο Καρέα και ένα μέρος του στο Δήμο Ηλιουπόλεως.

---

²⁰ οπ.π. σελ. 46

Λατομεία Μαρμάρου στην περιοχή «Καράς»

Στον Υμηττό έχουν εντοπιστεί αρχαία λατομεία μαρμάρου. Ένα μεγάλο μέρος από τα αρχαία λατομεία βρισκόταν νότια από τον σημερινό οικισμό του Καρέα, πάνω από την σημερινή Ηλιούπολη. Κάποια από τα ορυκτά των λατομείων αυτών χρησιμοποιήθηκαν τον 6^ο αιώνα π.Χ. στην Ακρόπολη της Αθήνας για τα θεμέλια του αρχαίου ναού της Αθηνάς, δίπλα στο Ερεχθείο, και αργότερα για τον Παρθενώνα καθώς και για το Δίπυλο.²¹

Όπως αναφέρει ο G.R. Lepsius στο έργο του «Ελληνικές Σπουδές Μαρμάρων» (1890):

«Ένα εύκολα αναγνωρίσιμο ασβεστολιθικό πέτρωμα από τα περίχωρα της Αθήνας, το οποίο παρείχε ένα έξοχο και πολύ στέρεο δομικό υλικό, εξορυσσόταν στην αρχαιότητα από το λατομείο βορείως του αγροκτήματος Καρά, που βρισκόταν περίπου 3,5 χιλιόμετρα νοτιανατολικά της Ακροπόλεως, στις κάτω πλαγιές του Υμηττού. Είναι ένα ανοιχτόχρωμο, κάπως πορώδες ασβεστολιθικό πέτρωμα, κατά τόπους κόκκινο ή ανοικτό κόκκινο, χρωματισμένο από ψήγματα σιδήρου...όμοιο με το ρωμαϊκό τραβερτίτη, είναι υπερβολικά σκληρό και με δομή σε μικρό βαθμό κρυσταλλική μέσα στη λεπτόκοκκη εώς πυκνή μάζα του. Αυτό το ασβεστολιθικό πέτρωμα προιονίζεται, από τους αρχαίους, κόβεται σε τετράγωνους λίθους και γυαλίζεται καλά. Όπως φαίνεται το χρησιμοποιούσαν μόνον λίγο καιρό στην Αθήνα: Είδα αυτό το πέτρωμα από το Καρά στο θεμέλιο και τις βαθμίδες της εξωτερικής περίστιλης αίθουσας του αρχαίου ναού της Αθηνάς, δίπλα στο Ερεχθείο. Επίσης, ο Dr. Dorpfeld μου είπε ότι το πάνω μέρος της κρηπίδας²² του Παρθενώνα επί Κίμωνα χτίσθηκε από το πέτρωμα από το Καρά και μου έδειξε ένα τετράγωνο λίθο από τον Καρά από τις δομές του Κίμωνα, ο οποίος υπερκαλύφθηκε από τις μετέπειτα τοποθετημένες βαθμίδες από πεντελικό μάρμαρο στην νοτιοδυτική γωνία του Παρθενώνος επί Περικλέους.

Επίσης, στο Δίπυλο βρήκα το ασβεστολιθικό πέτρωμα από τον Καρά να χρησιμοποιείται ως δομικό υλικό. Το θεμέλιο των τειχών που ανεγέρθηκαν από τον Θεμιστοκλή, αποτελούνταν από πολυγωνικούς ογκώδεις λίθους με καθαρά λαξεμένους αρμούς από το μπλε-γκρίζο ασβεστολιθικό πέτρωμα του Λυκαβηττού.

Κατά την πρώτη μετασκευή των τειχών του Θεμιστοκλή στο Δίπυλο χρησιμοποιήθηκαν ωραίοι λαξεμένοι τετράγωνοι λίθοι από το πέτρωμα του Καρά. Έτσι, βλέπουμε αυτούς τους

---

²¹ Πάνος Τότσικας, *Εδώ Κάποτε...*, Συμβολή στην Ιστορία της Ηλιούπολης, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα, 2005, σελ.20

²² Αναφέρεται στον στυλοβάτη.

τετράγωνους λίθους από τον Καρά, μαζί με τους επίσης καλά και οξείς λαξεμένους στους αρμούς τετράγωνους λίθους από το ασβεστολιθικό πέτρωμα του Πειραιά, στο νότιο πύργο του Διπύλου και σε αρκετές περιτοιχίσεις.

Σε κτίσματα της μετέπειτα εποχής πάνω στην Ακρόπολη ή στην πόλη των Αθηνών φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκε πλέον αυτό το στερεό, ασβεστολιθικό πέτρωμα από το Καρά: τα αρχαία θραύσματα κοντά στην περιοχή Καρά δεν έχουν και καμίας σπουδαίας σημασίας εξάπλωση, αν και τους κίτρινους, διαβρωμένους σχετικά ογκώδεις σωρούς τους μπορεί να δει κανείς εύκολα με γυμνό μάτι από το ύψος της Ακρόπολης.

Πρόσφατα άρχισε πάλι η εκμετάλλευση αυτού του σκληρού ασβεστόλιθου από τον Καρά...».

Μερικά λατομεία λειτούργησαν μέχρι τους ρωμαϊκούς χρόνους. Το μάρμαρο του Υμηττού, χρώματος γκρίζου με κόκκινες φλέβες, εξαγόταν στην Ρώμη όπου και εχρησιμοποιείτο. Σύμφωνα με τον Στράβωνα, ο Λ. Κράσσος είχε διακοσμήσει το σπίτι του με κολώνες από υμήτειο μάρμαρο.²³

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα «δρακόσπιτα», τα οποία είναι κτίσματα με πολύ μεγάλες πέτρες. Βρίσκονται κοντά στα λατομεία και θεωρούνται τόποι όπου έμεναν οι λατόμοι κατά την διάρκεια των εργασιών τους στην περιοχή. Ο Α. Milchhoefer αναφέρει:

«...στο «Κακόρεμα» βρίσκονται τα περισσότερα λατομεία, και από την κοιλάδα του Αγίου Γεωργίου έφερναν τα μάρμαρα τραβώντας τα σε ένα ελικοειδές δρομάκι, του οποίου σώζονται κάποια ίχνη. Πενήντα μέτρα ψηλότερα υπάρχει ένα κτίσμα που δεν μπορούσε να είχε άλλο σκοπό από την στέγαση των εργατών του λατομείου. Οι διαστάσεις του εσωτερικού χώρου ήταν 4X4,7 μέτρα και το ύψος του εσωτερικά ήταν 2,40 μέτρα. Ο γερό βοσκός που με οδήγησε βεβαιώνει ότι κανένας ξένος δεν είχε έρθει εκεί. Όμως αριστερά από την είσοδο, υπήρχε μία χαραγμένη επιγραφή μιας προσωπικότητας που ήταν στενά συνδεδεμένη με την επιστημονική έρευνα των αρχαιοτήτων της Αττικής: 1789 FAUVEL...».²⁴

Από τα παραπάνω συμπαιρένεται ότι στο Υμηττό λειτούργούσαν ένας αριθμός λατομείων κατά ένα μεγάλο χρονικό διάστημα από την αρχαιότητα μέχρι και τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Στην περιοχή Καρά η δραστηριότητα αυτή υπήρξε

---

²³ οπ.π, σελ. 20

²⁴ Α. Milchhoefer, Karten von Attica, 1883, σελ.26

έντονη. Ενώ προϊόντα εξόρυξης μπορεί κανείς να εντοπίσει σε μεγάλα μνημεία της Ελλάδας και της Ρώμης.

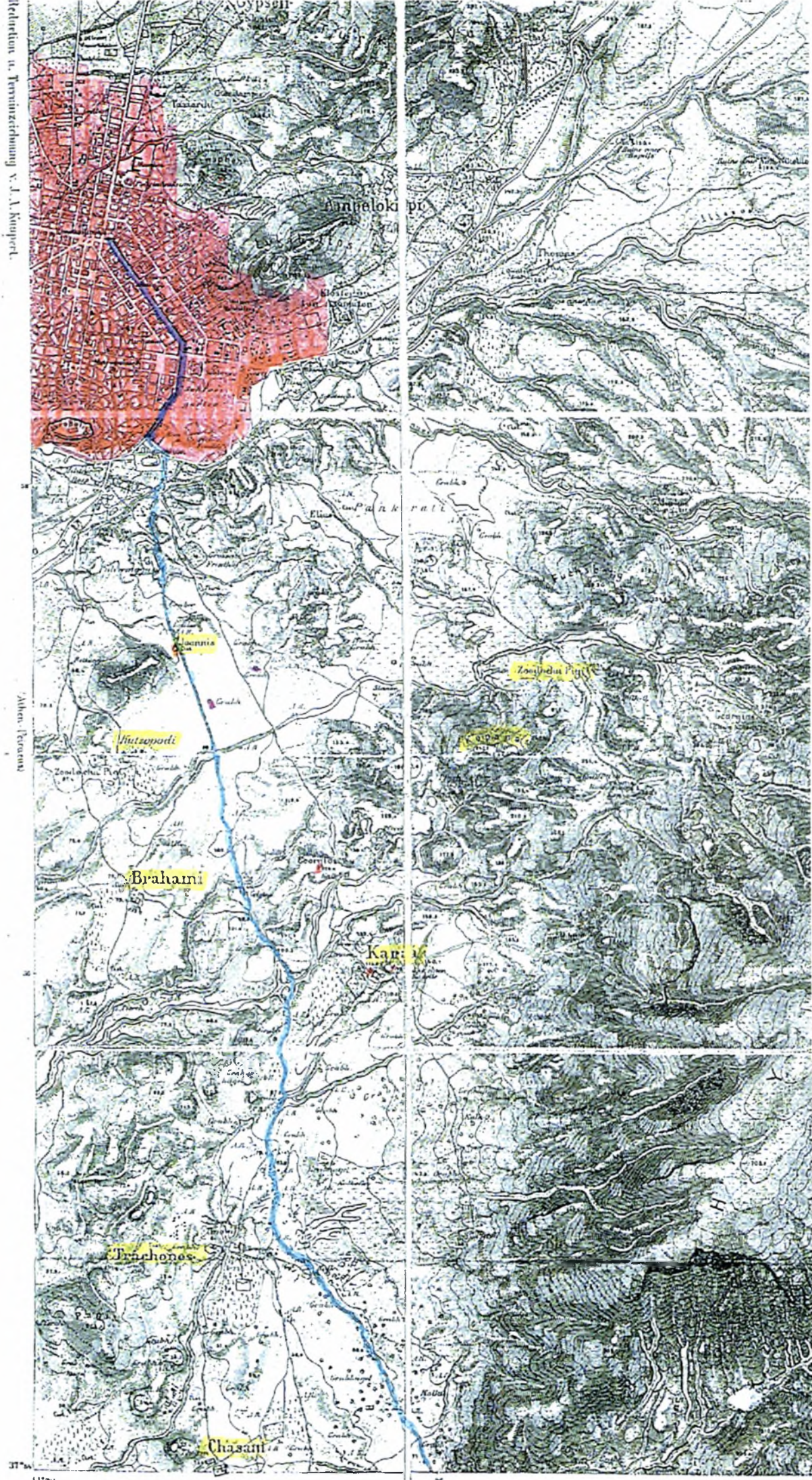

χάρτης της Ηλιούπολης

(I.A. Kaupert, 1882)

Reduktion u. Fortsetzung v. J. Knopert.

Athen, Peroutz

ΑΓΓΕΛΙΩΝ - ΕΠΙΡΩΤΗΣ

aufgenommen und gezeichnet 1875/76 von Steffen & Knopert, ben. ausgegeben von Kaiserlich. dankbaren archiologischen Institute

1881
BERLIN, STEFFEN & KNOPERT

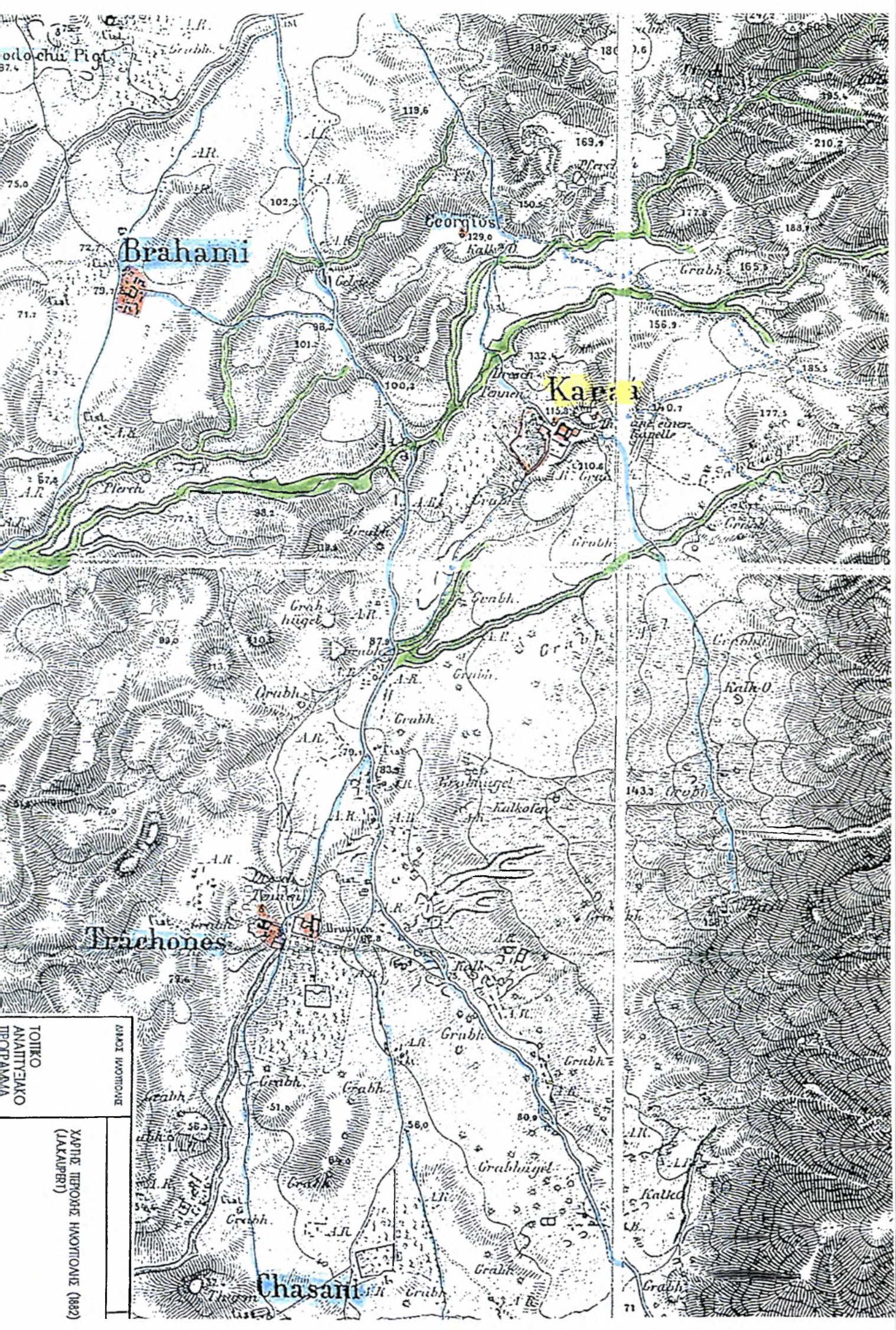
Karten von Asienka Bl. W.

ΑΝΩΣΙΣ ΗΜΕΡΩΝ

ΤΟΠΙΚΟ
ΑΝΑΤΙΤΥΧΑΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΧΑΡΤΗΣ ΕΠΙΡΩΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ (1882)
(ΛΑΚΑΡΕΡΙ)

ΤΟΠΙΚΟ
 ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΛΕΟ
 ΤΙΤΛΟΠΑΝΑ
 ΑΝΩΤΕΡΟΝ
 ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΗΛΕΥΘΕΡΙΩΝ (1882)
 (ΛΑΚΑΠΕΡΙ)

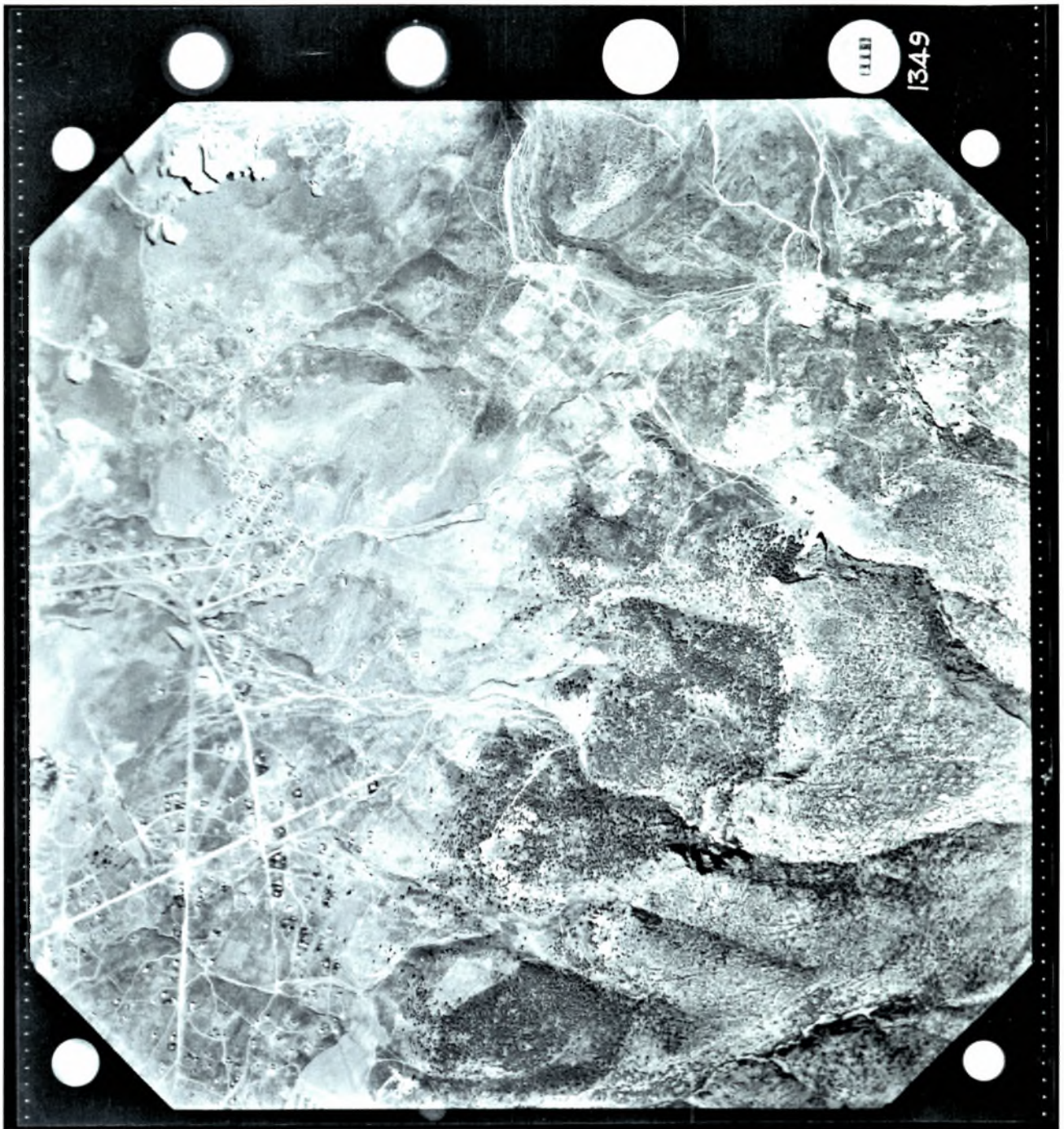
Φωτογραφίες

της

Σύχαινας

περιοχής

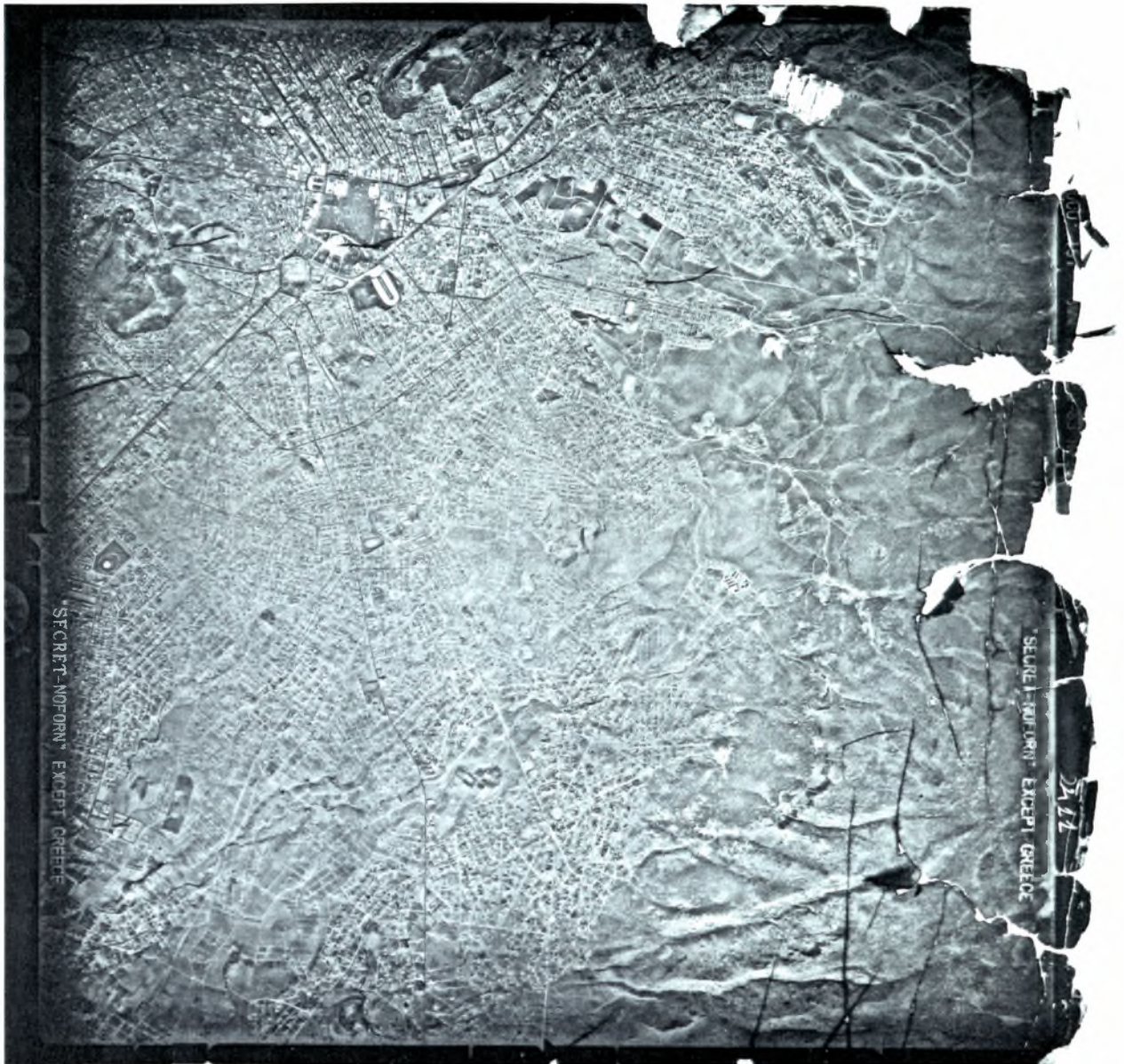

Τμήμα της Δυτικής πλαγιάς του Υμηττού, Αεροφωτογραφία του 1939
[πηγή: Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού]

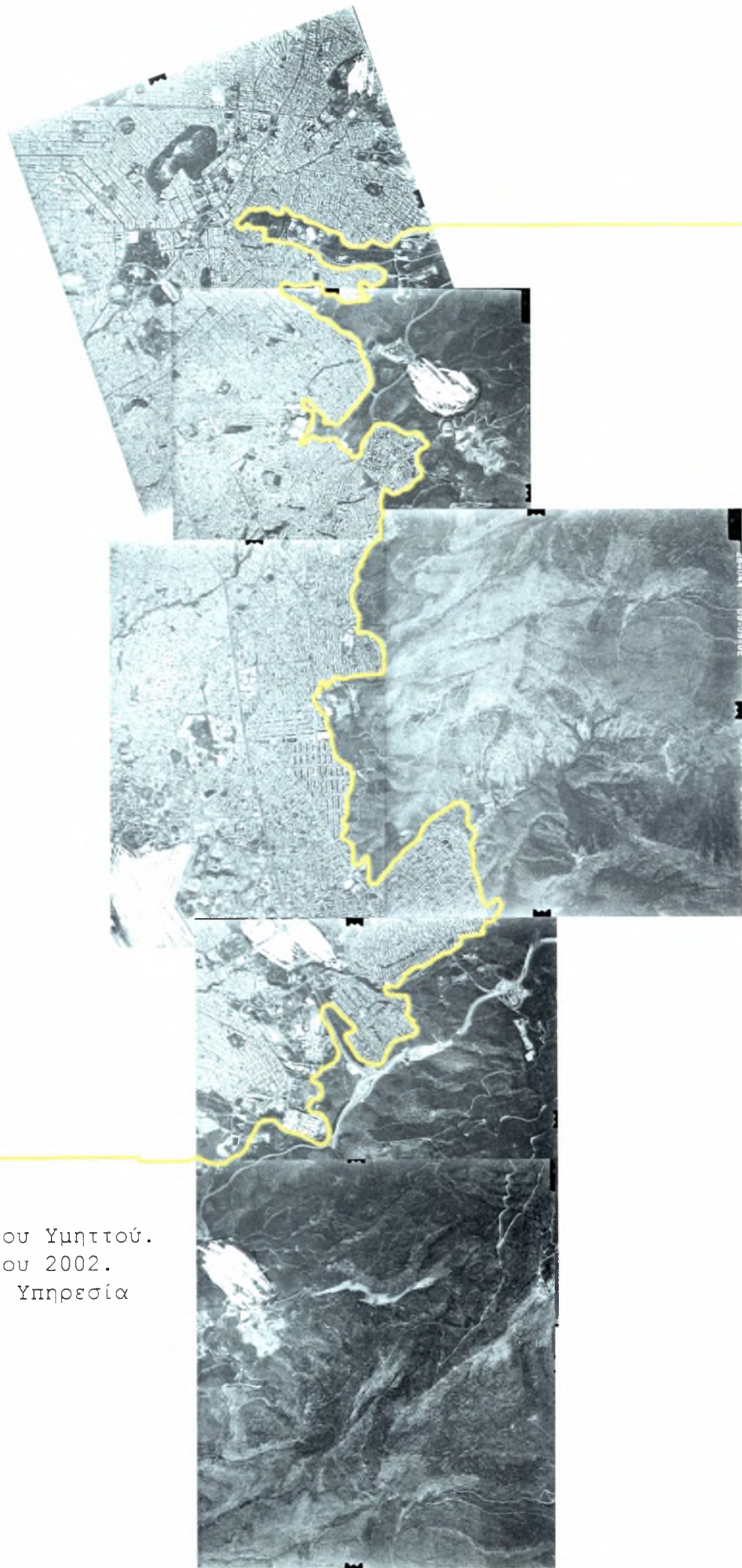
αεροφωτογραφίες
Α Ε Ρ Ο Φ Ω Τ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Ε Σ

Τμήμα της Δυτική πλαγιάς του Υμηττού. Αεροφωτογραφία του 1960.
[πηγή: Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού].

Η Δυτική πλαγιά του Υμηττού.
Αεροφωτογραφίες του 2002.
[πηγή: Γεωγραφική Υπηρεσία
Στρατού]

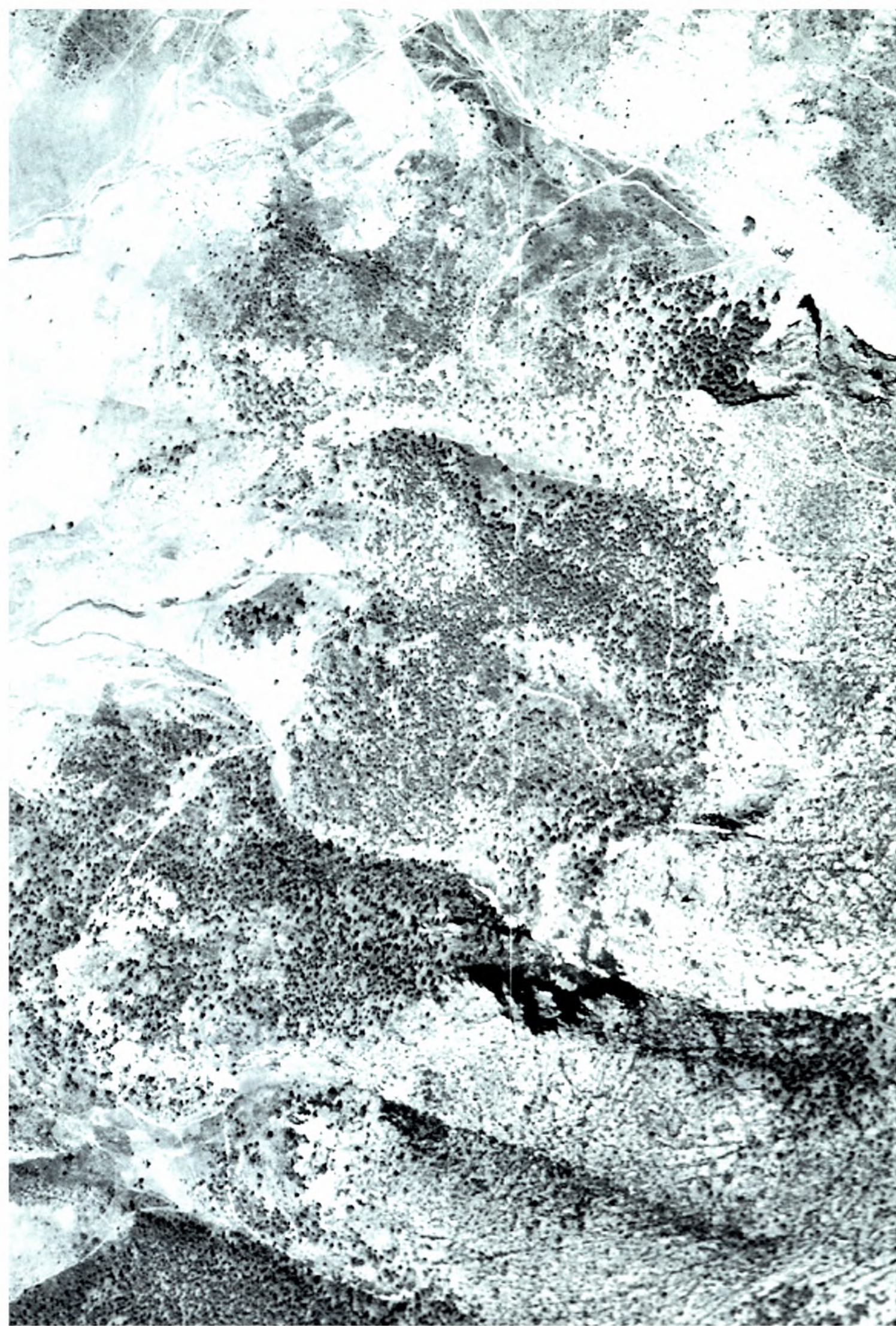

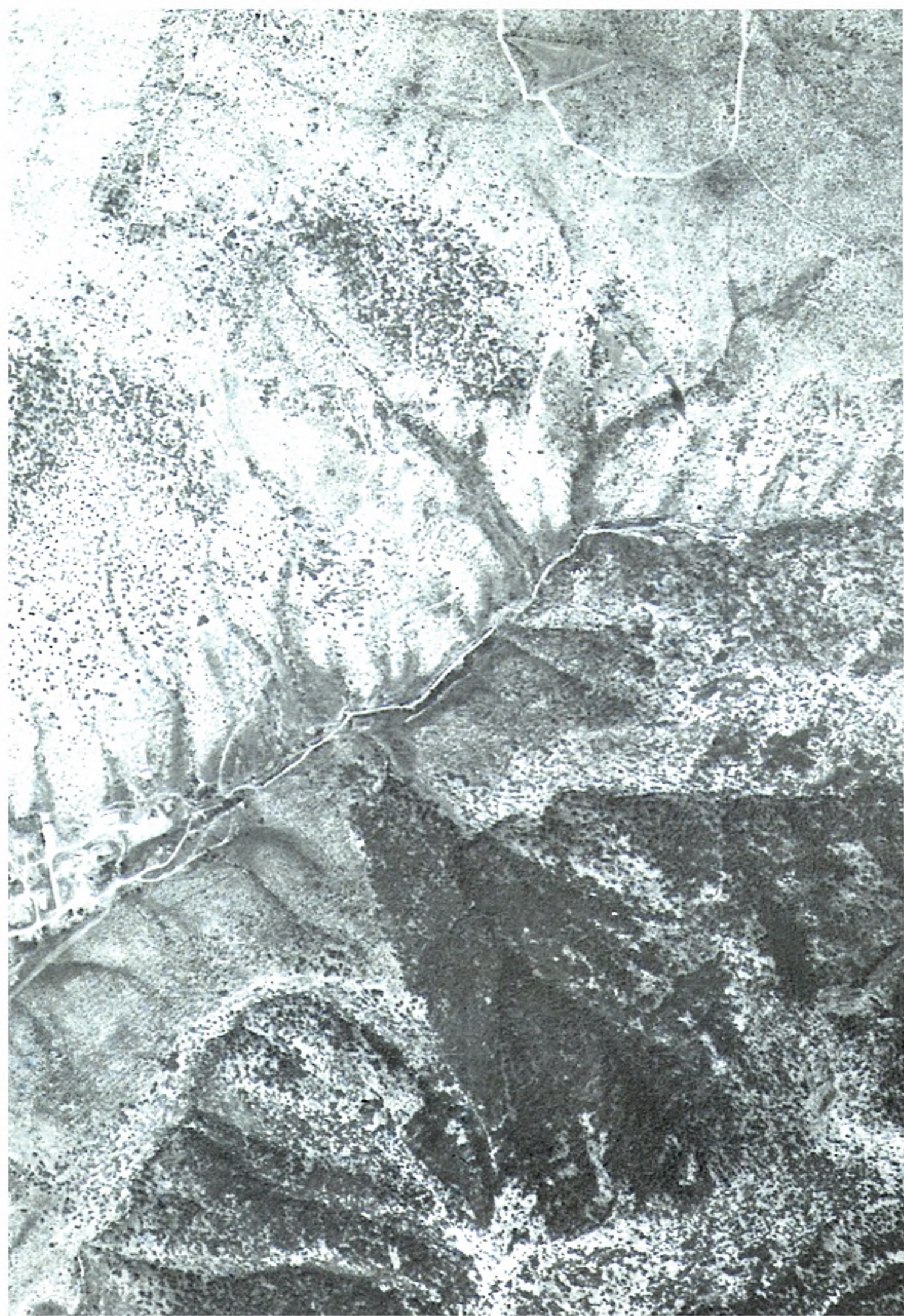

ΜΟΝΟΠΑΤΙ

φράγμα

μονή Αστερίου

Μονή Αστερίου

Μ ο ν ή Α σ τ ε ρ ί ο υ

α ν α γ λ υ ο ο
υ μ η τ τ ο ύ

αρχαία

λατομεία

Λατομεία Κτήματος Καρά

Λατομεία Κτήματος Καρά

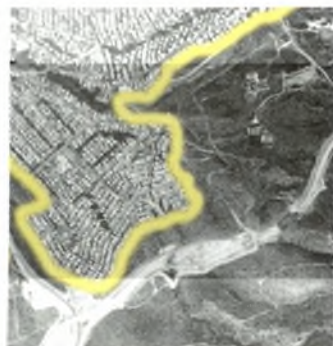
Ανάγνωση
Τοπίου

ΜΟΝΟΠΑΤΙ

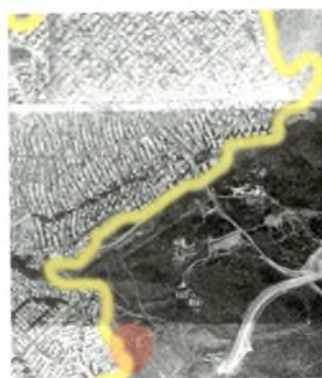
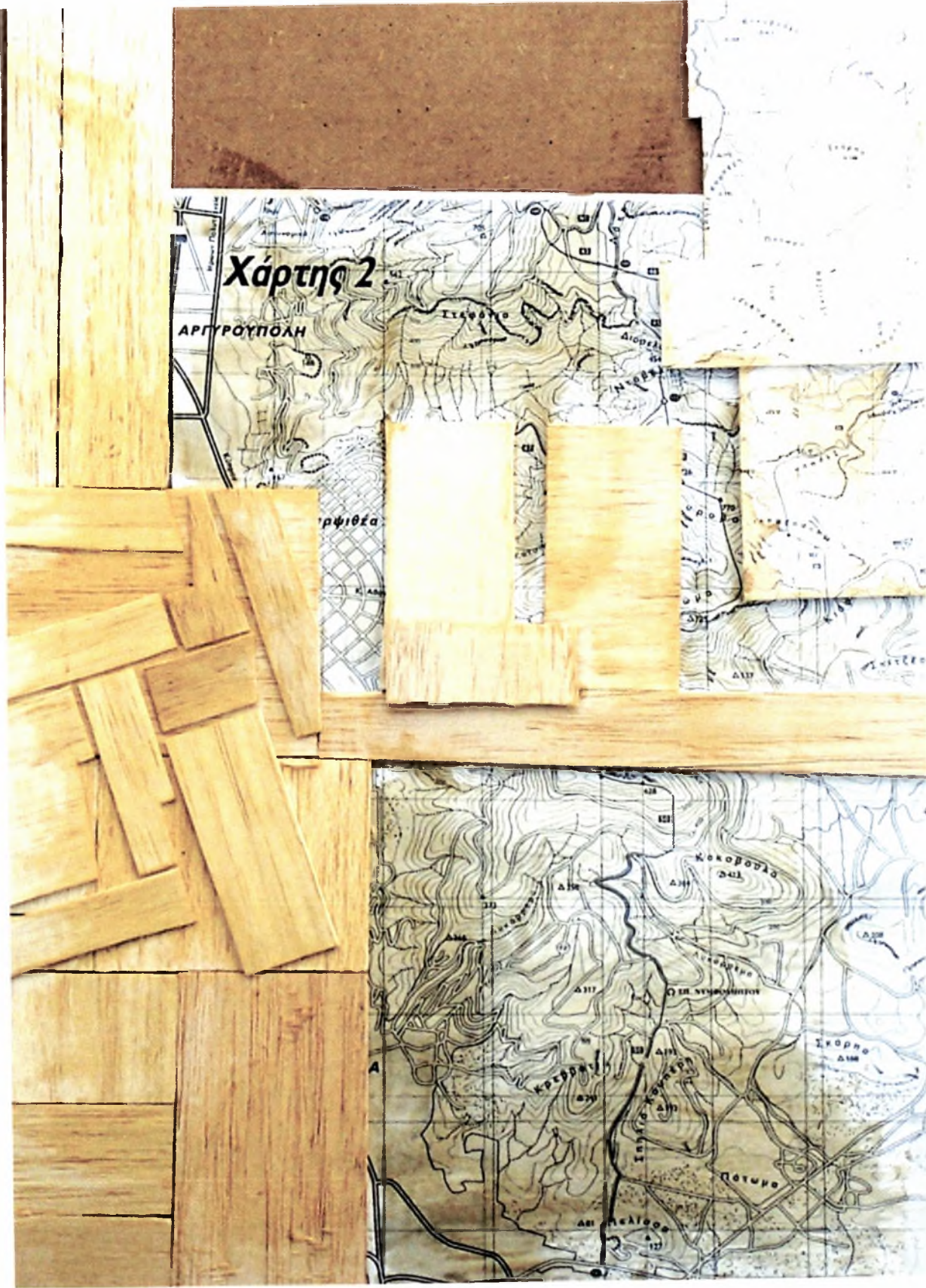
ΜΟΝΟΠΑΤΙ

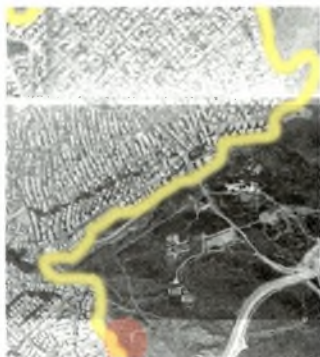
φ ρ α γ μ α

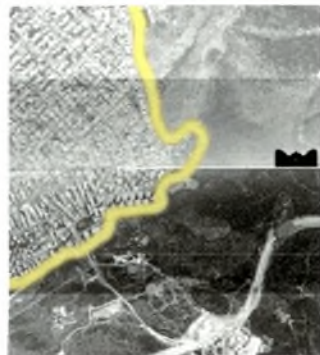
Μονη
Αστεριου

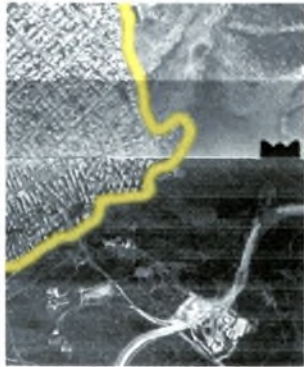
Μονη
Αστεριου

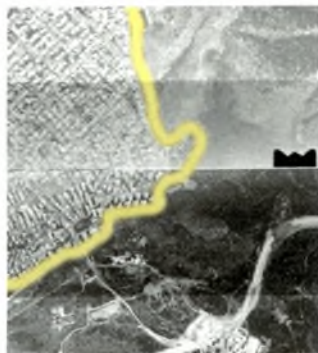
αναγλυφο
Υμηττου

αναγλυφο
Υμηττου

αναγλυφο
Υμηττου

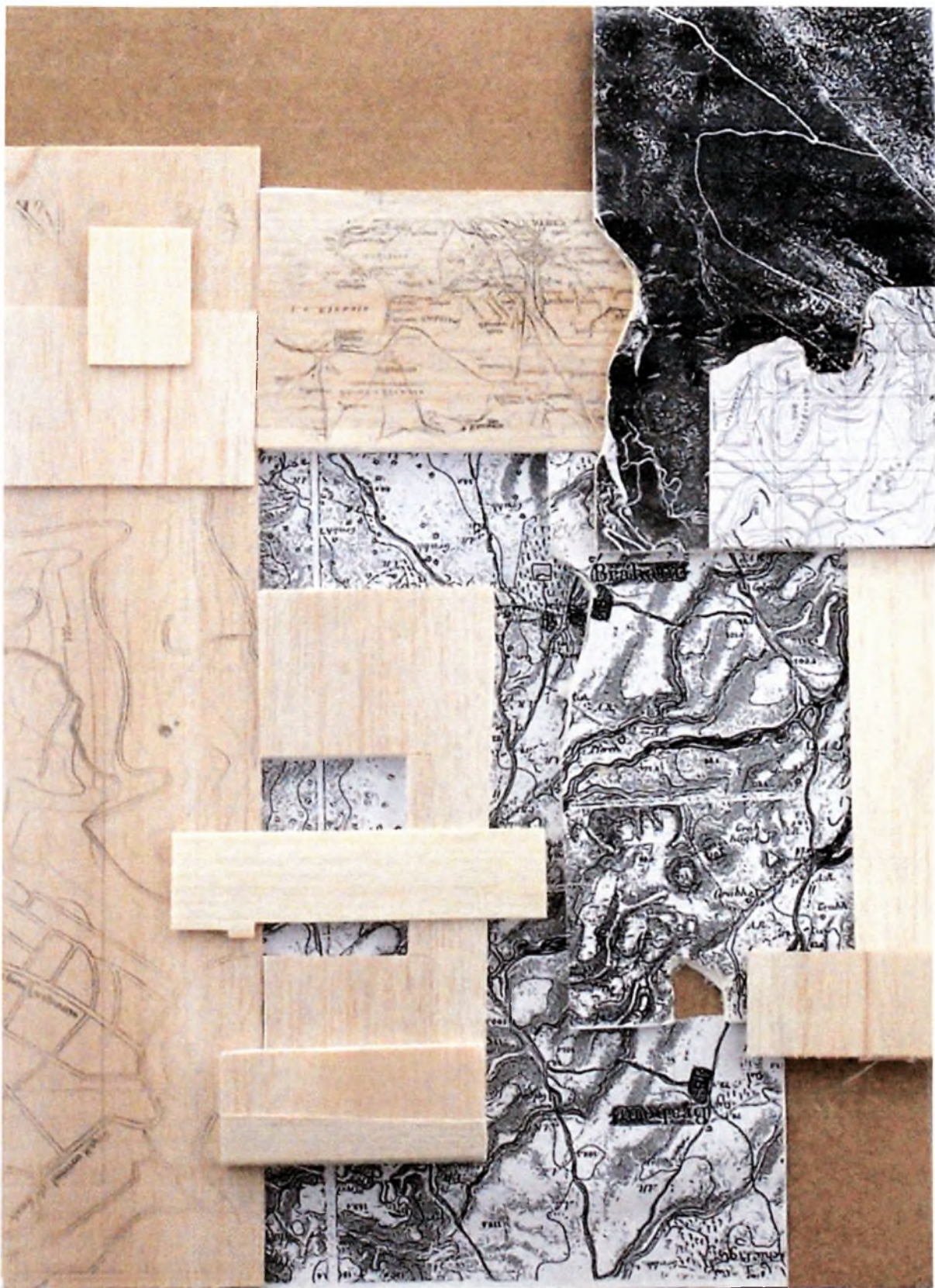
Λ α τ ο μ ε ι α
"καρα"

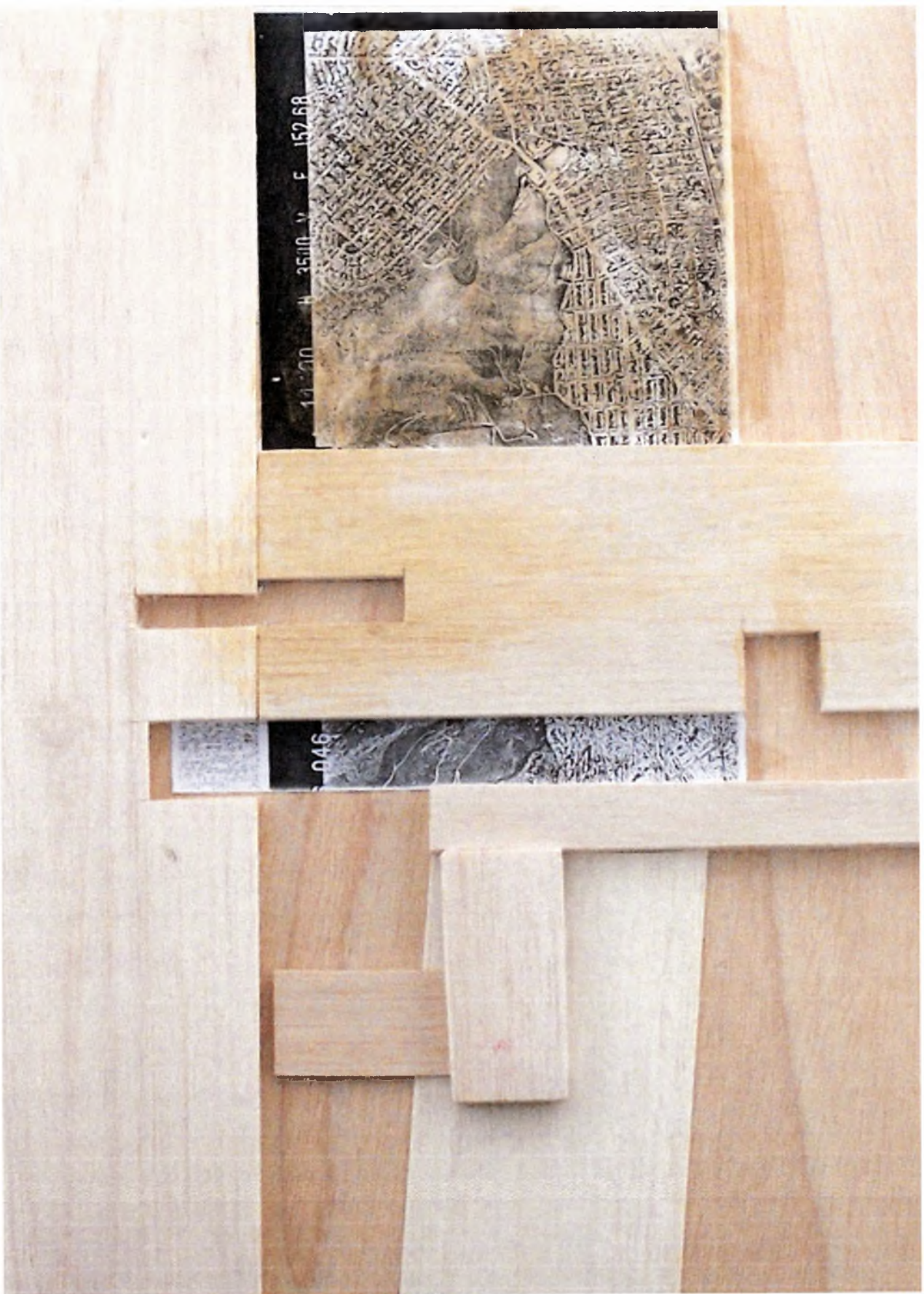
εξωκκλήσι
Αναλήψεως

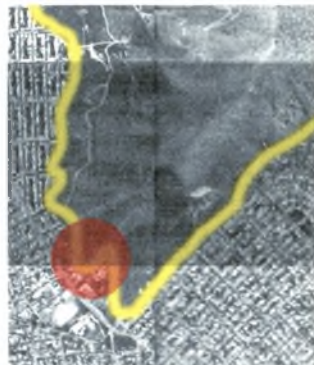
εξωκκλήσι
Αναλήψεως

εξωκκλήσι
Αναλήψεως

φραγκομονάστερο

ΤΟΠΙΟ
ΑΠΟΜΟΝΩΤΗ
ΠΡΟΣΚΥΛΗ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ
ΛΕΥΘΟΣ

ΤΟΠΙΟ
ΑΠΟΜΟΝΩΤΗ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ
ΛΕΥΘΟΣ

ΤΟΠΙΟ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ
ΛΕΥΘΟΣ

ΑΠΟΜΟΝΩΤΗ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ
ΛΕΥΘΟΣ

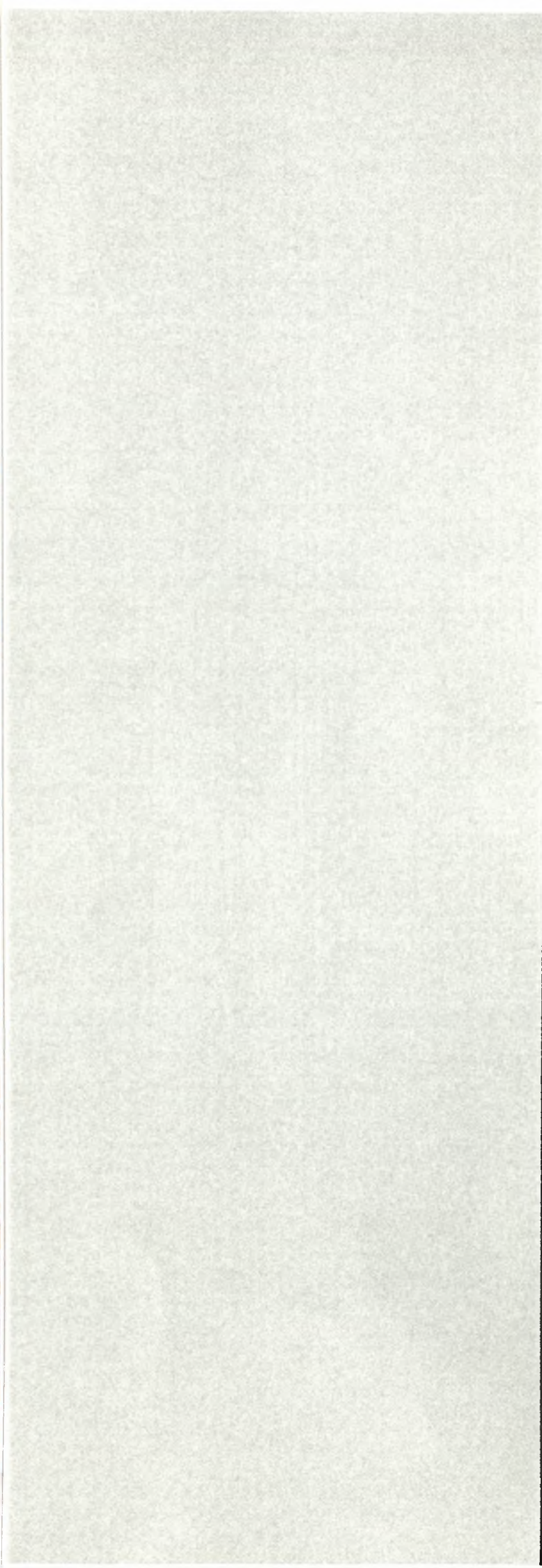
ΤΟΠΙΟ
ΠΡΟΣΚΥΛΗ
ΛΕΥΘΟΣ

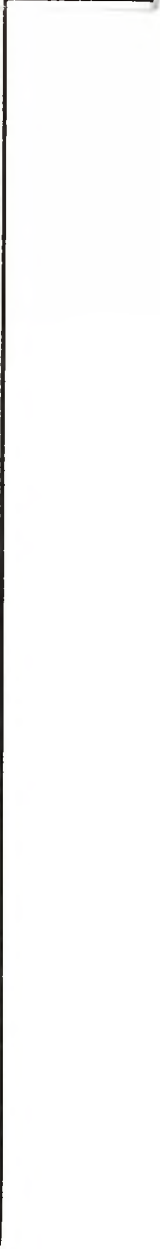
ΤΟΠΙΟ
ΑΠΟΜΟΝΩΤΗ
ΠΡΟΣΚΥΛΗ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ
ΛΕΥΘΟΣ

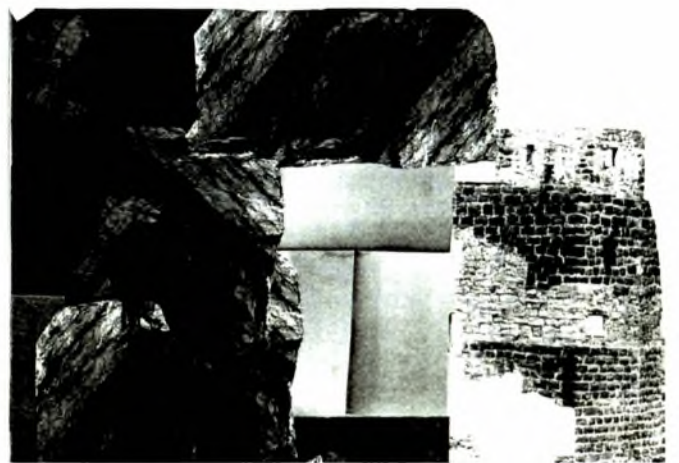
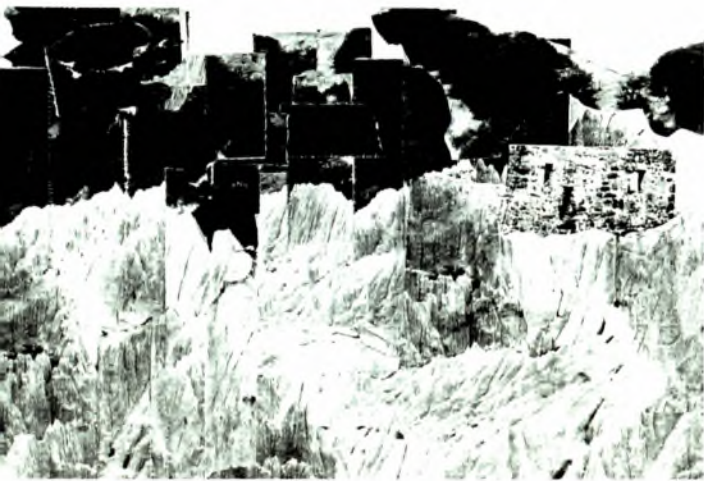
ΤΟΠΙΟ
ΠΡΟΣΚΥΛΗ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ
ΛΕΥΘΟΣ

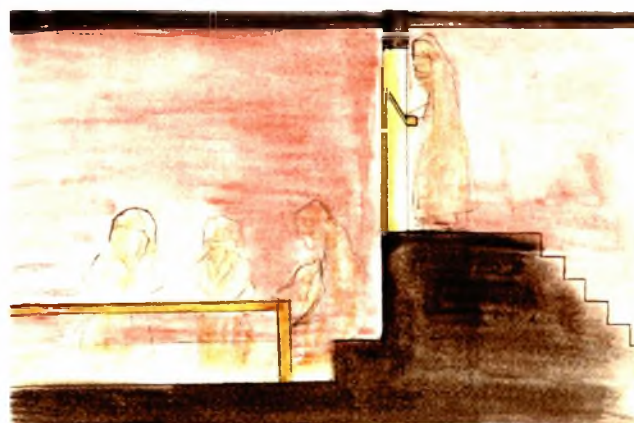
Πορεία εργασιών

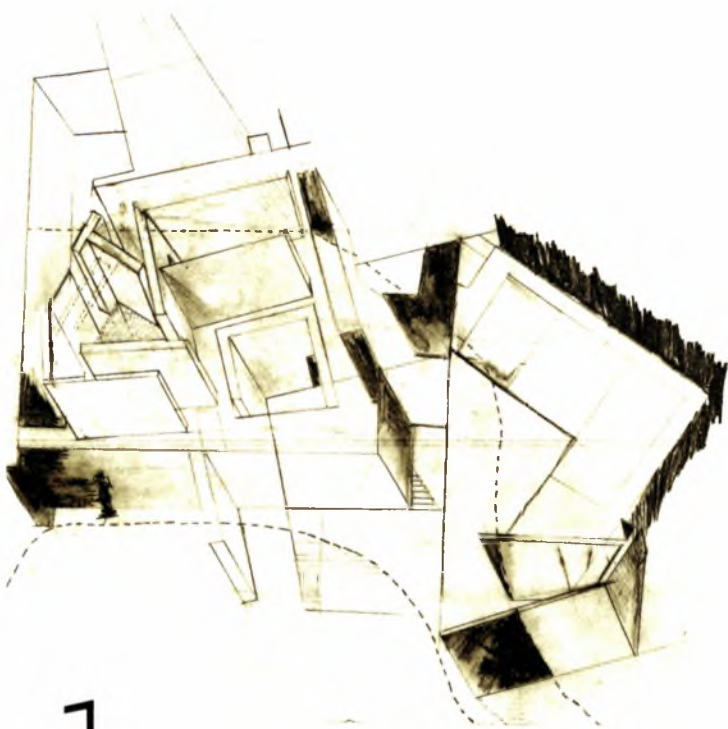

σ κ ί τ σ α κ α ι κ ο λ ά ζ

Π ρ ο σ χ έ δ ι α

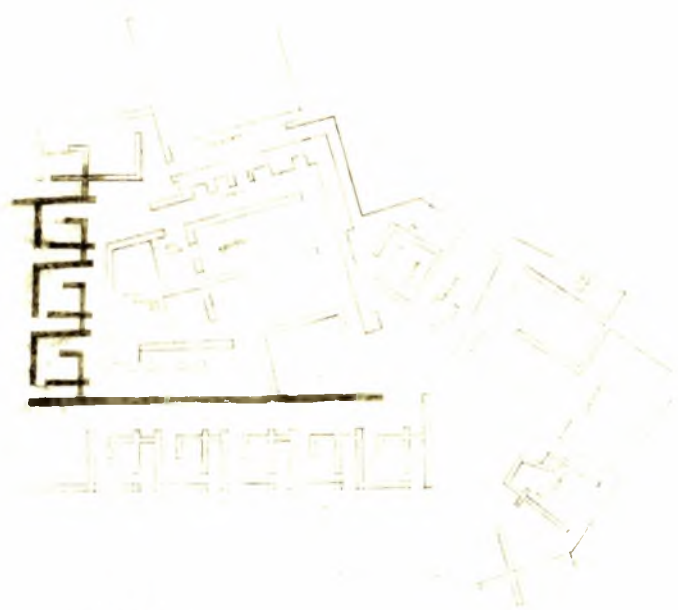
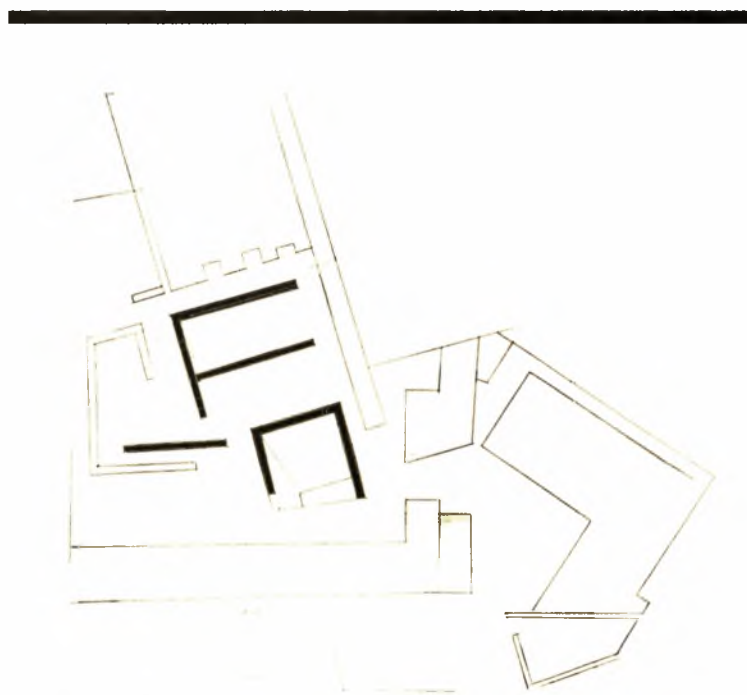
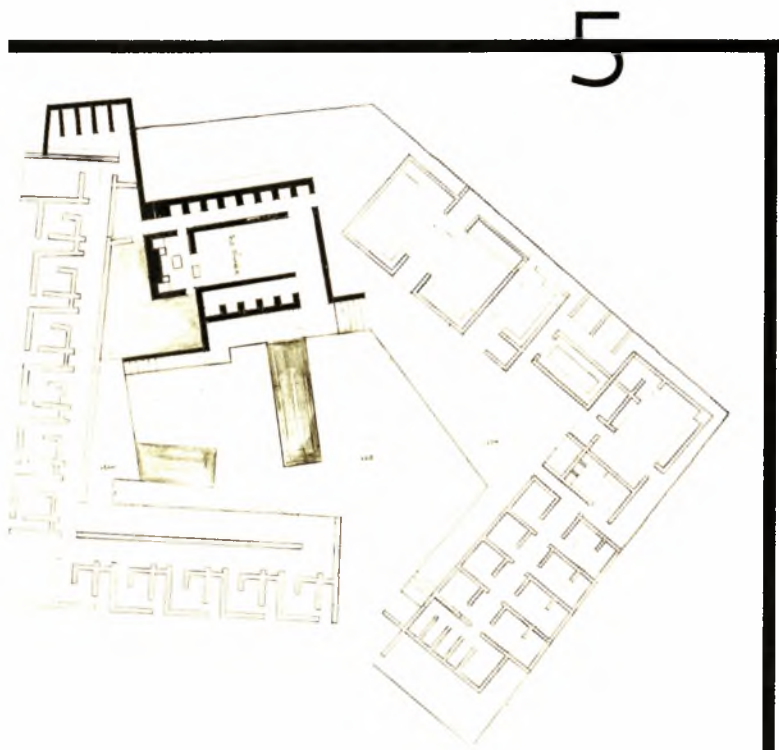

1

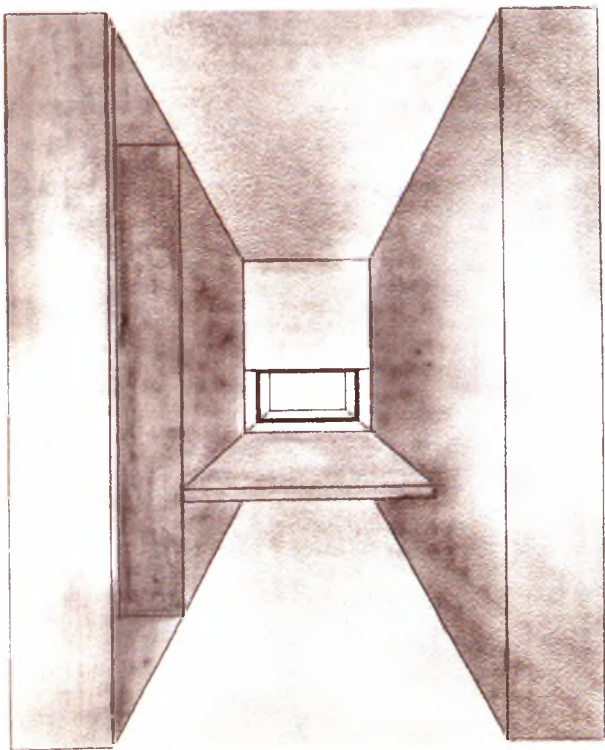
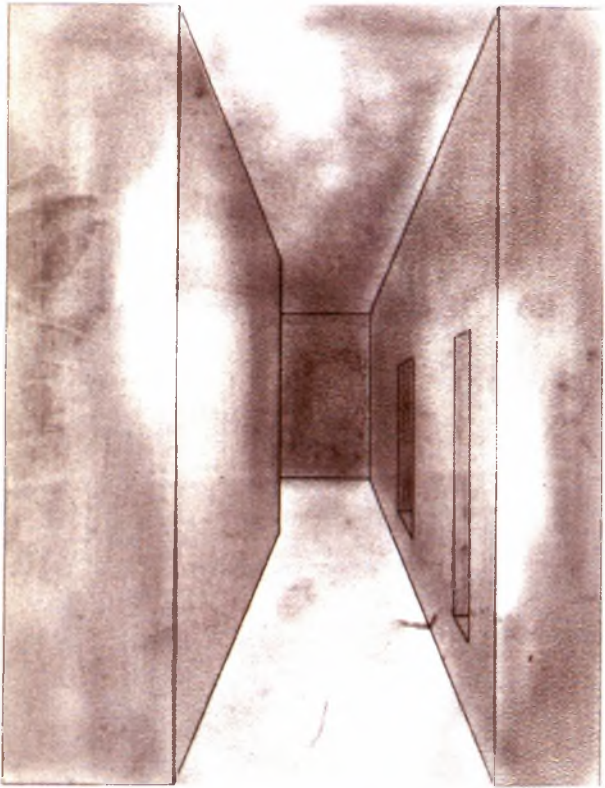
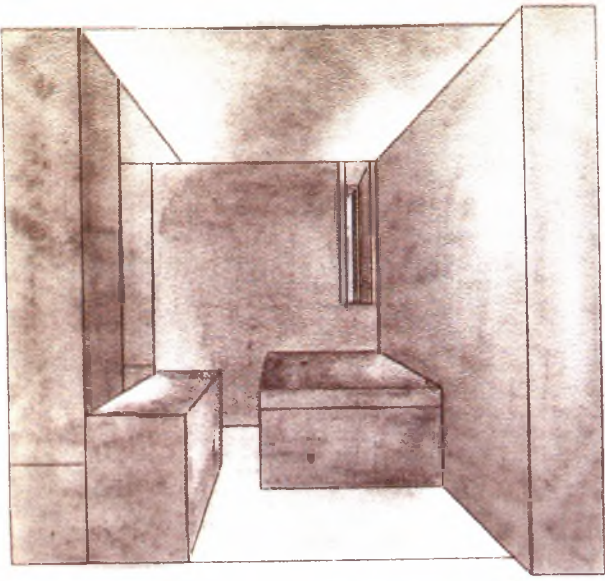
2

Π ρ ο σ χ έ δ ο ι α

Παρουσίαση
Προτεινόμενης Μονής

Προτεινόμενη Μονή Στην Δυτική Πλαγιά του Υμηττού

Στην Δυτική πλαγιά του Υμηττού, στην περιοχή του Κτήματος Καρά και πιο συγκεκριμένα στην θέση των Αρχαίων Λατομείων προτείνεται ανδρώα Ιερά Μονή, αφιερωμένη στον Άγιο Γρηγόριο Παλαμά.

Στο έντονο ανάγλυφο της συγκεκριμένης περιοχής υπάρχουν δύο υψίπεδα. Στο ένα από αυτά προτείνεται η δημιουργία της μονής, ενώ στο δεύτερο, το οποίο είναι αποτέλεσμα πολλών χρόνων στο σημείο που γινόταν η λατόμηση της πέτρας, προτείνεται η εγκατάσταση εργαστηρίου λιθογλυπτικής, το οποίο θα αποτελεί το βασικό «εργόχειρό» των μοναχών.

Η σύνδεση των δύο αυτών βασικών χωρικών πόλων γίνεται μέσω διαδρομής, η οποία σχεδιάστηκε με άξονα την σταδιακή κίνηση από τον «τόπο προσευχής» προς τον «τόπο εργασίας».

Η Μονή

Ο μοναστηριακός χώρος δομείται σύμφωνα με ένα συγκεκριμένο λειτουργικό πρόγραμμα, που ανταποκρίνεται σε μία σειρά συμβολικών και πνευματικών αιτημάτων. Στην συγκεκριμένη πρόταση έγινε μία προσπάθεια επεξεργασίας και εξέλιξης του συγκεκριμένου προγράμματος, το οποίο αποτελεί τη βάση οργάνωσης της προτεινόμενης μονής.

Η είσοδος στη μονή, κατά τον Σ. Παπαδόπουλο, συνεπάγεται και την υπέρβαση ενός ορίου. Το άτομο περνά από «τον τόπο της δουλειάς στον τόπο της προσευχής, από το ανοικτό στο κλειστό, από την ύπαιθρο σε μία ιδανική πόλη, από μίας μορφής οργάνωση σε μία άλλη».

Πιο συγκεκριμένα αναφέρει:

Ανάμεσα στον τόπο τη δουλειάς και τον τόπο της προσευχής, τον ανοικτό και τον κλειστό, την ύπαιθρο και την πόλη, την χαλαρή και την υψηλή οργάνωση, την τομή σημειώνει ο περίβολος, έργο οχυρωτικό, συμβολικά φορτισμένο, από τα πρώτα των ανθρώπων. Η κύρια είσοδος (...) σηματοδοτεί την μετάβαση από την μία ποιότητα χώρου στην άλλη.

Σύμφωνα με τον Σ. Παπαδόπουλο, θεωρητικό, η μονή συμβολίζει τον Παράδεισο, είναι το βασικό στοιχείο ταυτότητας του μοναχού, της προσωπικότητας και ιδιαιτερότητάς του, «ο μοναδικός τόπος όπου μπορεί να ζει τον ουρανό επί γης»¹. Πρόκειται για την «ιδανική πόλη», της οποίας κεντροβαρικό σημείο είναι το καθολικό.

¹ Στ. Παπαδόπουλος, *Ο χώρος*, στο Σιμωνόπετρα – Άγιον Όρος, Εκδόσεις Ε.Τ.Β.Α., Αθήνα 1991, σελ.58, 64

Κατά τον συγγραφέα, το καθολικό, είναι μία «δομημένη συμβολικά και βιούμενη τελετουργικά κοσμοαντίληψη». Συμβολίζει την σύνδεση του Ουρανού με την Γη και μέσα σε αυτό τελούνται ο Ιερός Ακολουθίες στις οποίες η μοναστική κοινότητα αποκτά «συνείδηση ενότητας».

Το προτεινόμενο Καθολικό είναι αφιερωμένο στον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά. Τοποθετείται σε κεντροβαρικό σημείο, ορατό από την κεντρική είσοδο της Μονής. Στον αυλόγυρο του βλέπει ένα παρεκκλήσιο αφιερωμένο στον Άγιο Αντώνιο. Επίσης σε αυτόν (τον αυλόγυρο) βρίσκεται η «φιάλη»² της Μονής, το καμπαναριό και το τάλαντο. Γύρω από το βασικό χώρο του καθολικού, εσωτερικός κλειστός διάδρομος παρέχει την δυνατότητα απομόνωσης σε μοναχούς κατά την διάρκεια της Θείας Λειτουργίας και στο τμήμα του που περνά πίσω από το ιερό δημιουργείται σκευοφυλάκιο και εξομολογητήριο. Το Καθολικό βρίσκεται σε άμεση επαφή με το οστεοφυλάκιο.

Για τον π. Γεώργιο Καψάνη, καθηγούμενο της Ιερας Μονής Γρηγορίου Αγίου Όρους «όλη η ζωή οργανώνεται με κέντρο, αφετηρία και άξονα το καθολικό, που είναι το πιο κεντρικό μέρος της Μονής και δεσπόζει σε όλα τα κτίσματα και τους χώρους της».

Ο προτεινόμενος Ναός βρίσκεται σε επικοινωνία με την Τράπεζα, η οποία σύμφωνα με τον π. Γεώργιο Καψάνη είναι η συνέχεια της Αγίας και Πνευματική Τραπέζης.³ Ο χώρος αυτός οργανώνεται σύμφωνα με τις ανάγκες της Μονής. Στις πλαινές πλευρές τέσσερις υποχώροι σχήματος Π είναι οι γωνιές στις οποίες μοναχοί και επισκέπτες θα μπορούν να τρώνε μαζί στο κοινό τραπέζι. Μία κόγχη προς την Ανατολή δέχεται το τραπέζι όπου κάθεται ο Ηγούμενος και ο εφημέριος. Στο τραπέζι αυτό τις Κυριακές και τις μεγάλες εορτές λαμβάνουν χώρα τελετουργικά, άμεσα συνδεδεμένα με την Θεία Λατρεία.⁴

Το Αρχονταρίκι και ο ξενώνας, ως ένα βαθμό σε επικοινωνία, τοποθετούνται κοντά στην είσοδο και το καθολικό. Εκεί μπορούν να ξαποστάσουν οι επισκέπτες, αλλά και να φιλοξενηθούν στα πλαίσια της ανοικτής κοινωνίας της Μονής.

² «φιάλη»: κιόσκι με πίδακα όπου γίνεται ο αγιασμός.

³ Αρχιμανδρίτης Γεώργιος, Καθηγούμενος Ιεράς Οσίας Γρηγορίου, *Ορθοδοξία, μοναχισμός και Άγιον Όρος, Ιερά Μονή Οσίας Γρηγορίου*, 1998, σελ.79

⁴ Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια του φαγητού την Κυριακή και τις ημέρες των εορτών το τυπικό του μεσημεριανού φαγητού είναι πιο ιδιαίτερο σε ορισμένες μονές. Η είσοδος των μοναχών στην Τράπεζα γίνεται με την συνοδεία αναμμένων λαμπάδων και ψαλμών. Στο τέλος του φαγητού μοιράζονται σε όλους όσους έχουν συμμετάσχει στο φαγητό δύο υψώματα (κομμάτια από πρόσφορο), τα οποία έχουν ευλογηθεί στο ιερό βήμα κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας. (βλ. Ι.Μ. Χατζηφώτης, *Η καθημερινή ζωή στο Άγιο Όρος*, Εκδόσεις Δ. Ν. Παπαδήμα, Αθήνα 1998, σ.462-463).

Στο Αρχονταρίκι με τους μεγάλους περιμετρικούς πάγκους θα μπορούνε να κάτσουν μοναχοί και λαϊκοί μετά από μία Κυριακάτικη Θεία Λειτουργία για να πάρουν το καθιερωμένο κέρασμα ή ακόμα και μετά από το καθημερινό Απόδειπνο για να συζητήσουνε για διάφορα ζητήματα.

Όσον αφορά στον ξενώνα, πρόκειται για τέσσερα τρίκλινα και τέσσερα μονόκλινα κελλιά. Στην αυλή του οι επισκέπτες μπορούν να σταθούν στο μεγάλο πέτρινο τραπέζι και να συζητήσουν μεταξύ τους, ή και με κάποιο μοναχό. Τα σημεία στάσης, αποτελούν αφορμή για σκέψη και περισυλλογή. Επίσης μοναχοί και κοσμικοί έρχονται σε επαφή μέσα από δημιουργικό διάλογο.

Δεκαεφτά κελλιά στεγάζουν τους μοναχούς και τον ηγούμενο. Τα κελλιά δημιουργώντας γωνία αποτελούν μέρος του συνολικού περιβόλου της μονής.

Κάθε κελλί αντιστοιχεί σε έναν μοναχό (συνολικά 17 μοναχοί). Εκτός από το κρεβάτι και ένα μικρό γραφείο, το κελλί έχει πρόσβαση σε μικρή αυλή η οποία δεν επικοινωνεί με το υπόλοιπο μοναστήρι, ενώ «βλέπει» προς την πόλη.

Μέσα στο κελλί ο μοναχός εγκαθίσταται σύμφωνα με το νέο πλαίσιο που ορίζει, τη ζωή του. Φεύγοντας από τον κόσμο αποκτά νέα οικογένεια [τους υπόλοιπους μοναχούς] μαζί με τους οποίους πρόκειται να αγωνισθεί στη βίωση της Βασιλείας των Ουρανών. Η προσωπική μικρή αυλή, που δεν έχει επαφή με την υπόλοιπη Μονή επιτρέπει στον κάθε μοναχό να προσευχηθεί ήσυχος ή να διαβάσει ή να σκεφτεί. Το «κοίταγμα» της κάθε αυλής προς την Αθήνα αποτελεί ένα είδος «μνήμης θανάτου», αφού για τον μοναχό η απομάκρυνσή του από τον κόσμο ισοδυναμεί με θάνατο. Παράλληλα, όμως, με την κοινωνική διάσταση της επιλογής η σκέψη του υπόλοιπου κόσμου έχει καίρια θέση σε αυτή τη «πρόγευση της Ιδανικής Πολιτείας».

Έντονη μέσα στο χώρο είναι και η μετάβαση από το μοναστήρι προς την βιβλιοθήκη της μονής. Πρόκειται για έναν στεγασμένο, ημιυπαίθριο χώρο, μέρος του οποίου έχει δεύτερο όροφο στον οποίο βρίσκεται το «Δεσποτικό».⁵

Ο χώρος αυτός εκτείνεται παράλληλα με την πτέρυγα των κελλιών και ουσιαστικά συνδέει την κυρίως μονή με τους χώρους εργασίας. Πρόκειται για έναν στενόμακρο διάδρομο με ελεύθερες τις δύο μικρότερες πλευρές του. Το πέραςμα μέσα από έναν ιδιαίτερα επιμήκη χώρο, όπου μερικώς προστατεύει το μοναχό από τα καιρικά φαινόμενα ενισχύει την εκεί εμπειρία. Παράλληλα η μετάβαση αυτή αποτελεί όριο ανάμεσα στις πτέρυγες που κινούνται μόνο μοναχοί και στους χώρους όπου μοναχοί και λαϊκοί συνυπάρχουν. Το όριο αυτό χαράσσει το χώρο και

⁵ «Δεσποτικό»: Το δωμάτιο που φιλοξενείται οποιοσδήποτε ιεραρχικά ανώτερος ιερωμένος από τον ηγούμενο επισκεφτεί τη Μονή.

παράλληλα προσπαθεί να τον νοηματοδοτήσει στην συνειδησιακή σφαίρα μοναχού και κοσμικού.

Από την αυλή στην οποία οδηγεί ο προηγούμενος χώρος μπορεί κανείς είτε να πάει στην βιβλιοθήκη, είτε να συνεχίσει το δρόμο του προς τα εργαστήρια.

Η βιβλιοθήκη αποτελείται από τρεις βασικούς χώρους, έναν με βιβλιοστάσια και πέντε θέσεις για μελέτη, έναν άλλο που οδηγεί σε πέντε χώρους προσωπικής μελέτης και έναν τρίτο στον οποίο υπάρχει τραπέζι κοινής μελέτης.

Το κτίσμα της βιβλιοθήκης καλύπτει τις ανάγκες μελέτης των μοναχών. Τα παράθυρα των θέσεων μελέτης στον πρώτο χώρο της βιβλιοθήκης βλέπουν σε εξωτερικό τοίχο του κτιρίου, παρέχοντας την πλήρη απομόνωση από τα «κοσμικά» και την περισυλλογή στην μελέτη. Οι προσωπικοί χώροι μελέτης έχουν και αυτοί (όπως τα κελιά) μικρές αυλές που κοιτούν την Αθήνα.

Στην πνευματική διάσταση των Μονών συμμετέχει και το φυσικό περιβάλλον, όντας ανοιχτό σε «ιερούς συνειρμούς», λόγω της τραχύτητάς του και της από αρχαιοτάτων χρόνων σύνδεσης του με το θείο στοιχείο⁶.

Ανεβαίνοντας μία σκάλα και περνώντας πάνω από τα βιβλιοστάσια, αρχίζει η πορεία προς τα εργαστήρια λιθογλυπτικής, «χωνεμένα» στο «φρύδι» του Αρχαίου Λατομείου. Η πορεία είναι διαμορφωμένη έτσι ώστε ο μοναχός να μπορεί να σταθεί, να πιει λίγο νερό. Κάποιος μπορεί να «κάνει» ένα κομποσχοίνι καθισμένος σε έναν πέτρινο πάγκο στην πορεία του προς την πάλη με την ακηδία.

Τα εργαστήρια, στο τέλος της διαδρομής αυτής, οργανώνονται σε δύο τμήματα. Στο ένα μπορούν να κατοικήσουν έως τρία άτομα. Αυτοί είναι είτε μοναχοί που πιθανά είναι υπεύθυνοι για το συγκεκριμένο εργόχειρο, ή ακόμα και κάποιοι κοσμικοί εργάτες. Το κυρίως τμήμα των εργαστηρίων αφορά στην επεξεργασία της πέτρας και αποτελείται από έναν κύριο βασικό χώρο εργασίας και δύο ατομικούς για μικρής κλίμακας λιθογλυπτική. Σε επαφή με τον χώρο εργασίας βρίσκεται παρεκκλήσιο, αφιερωμένο στην Ανάσταση του Χριστού.

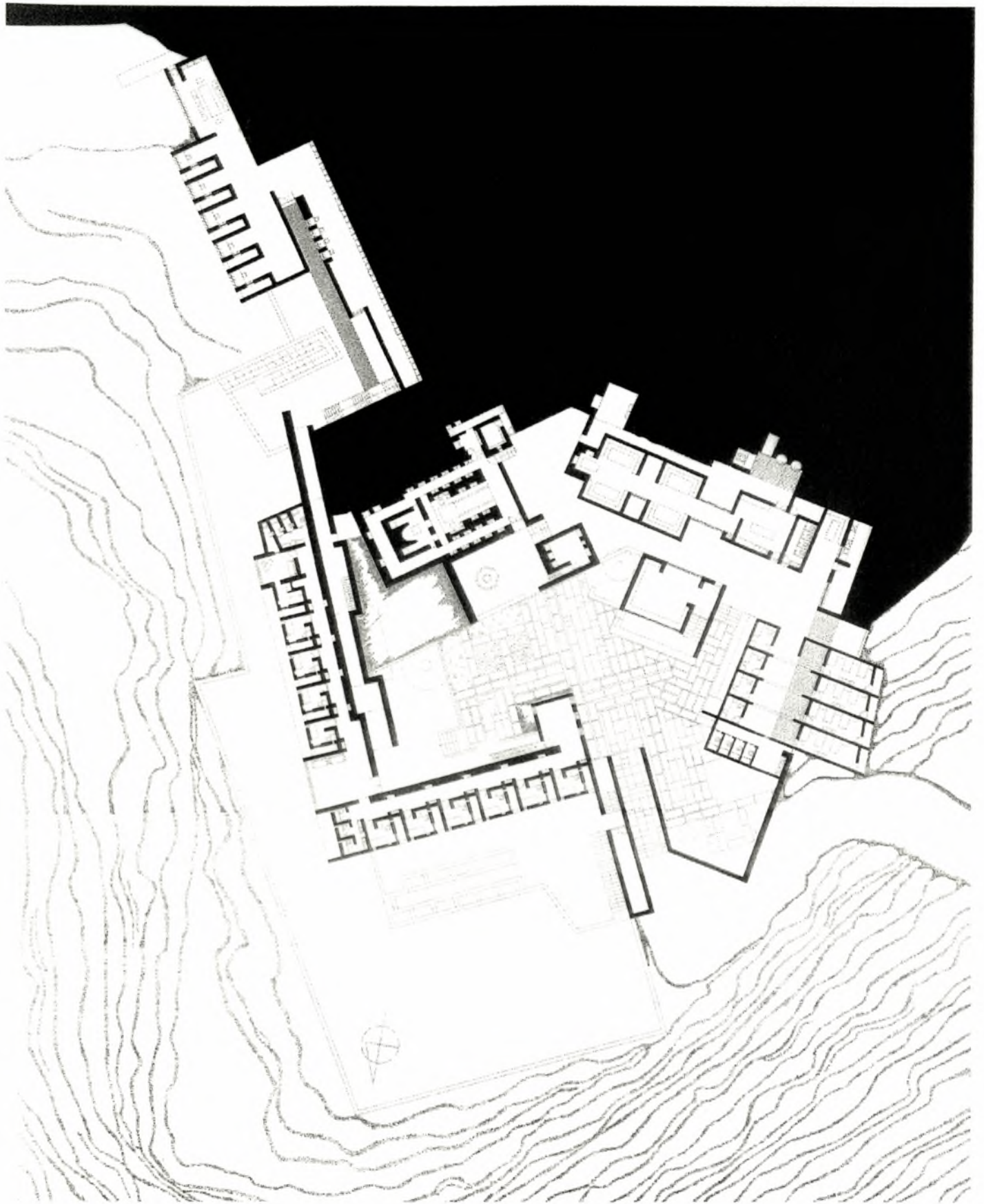
⁶ βλ. Graham Speake, *Mount Athos: Renewal in Paradise*, New Haven: Yale University Press, 2002, σελ.56

Σχέδια
& φωτογραφίες
από την τελική μακέτα

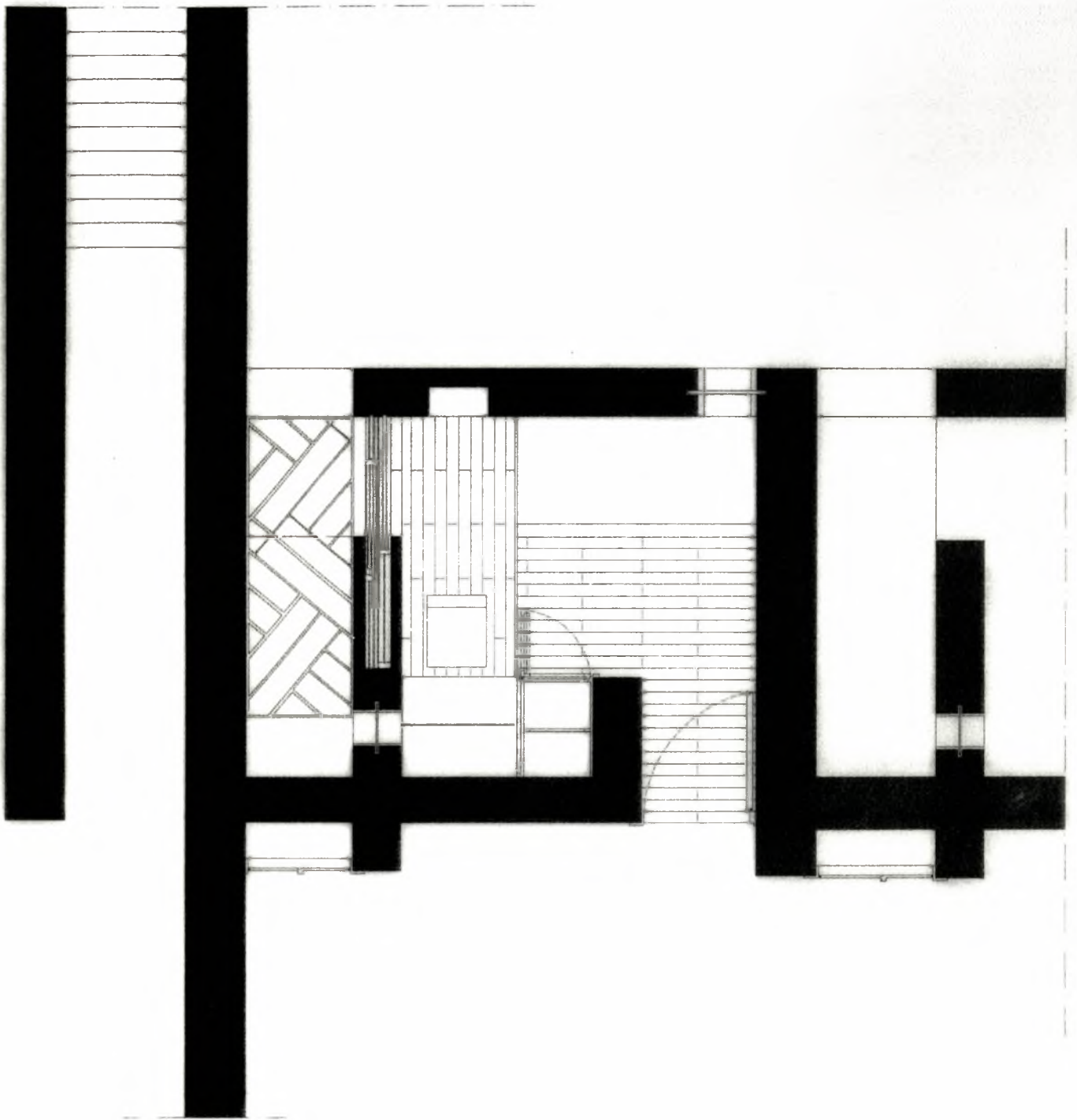
ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

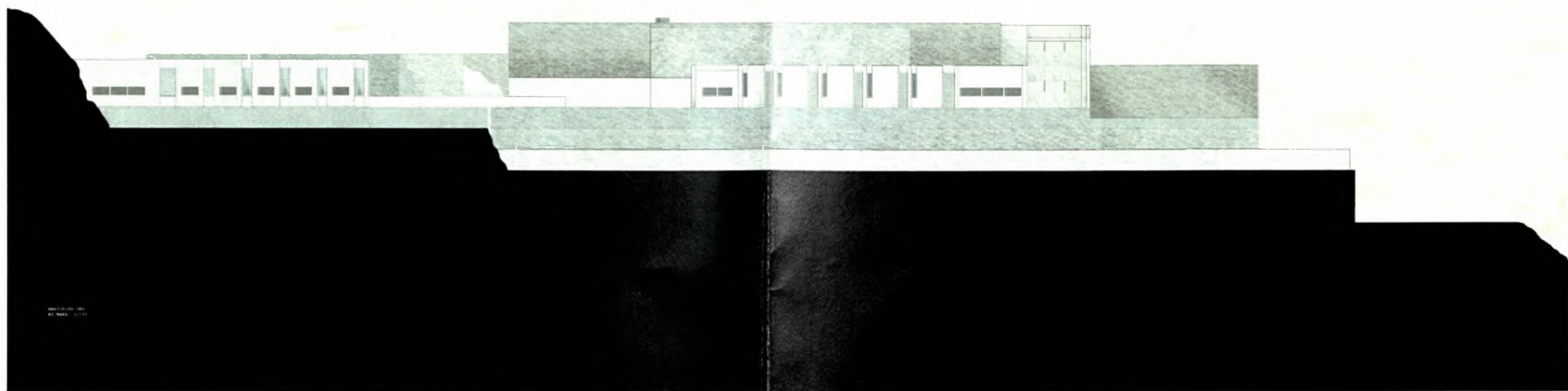
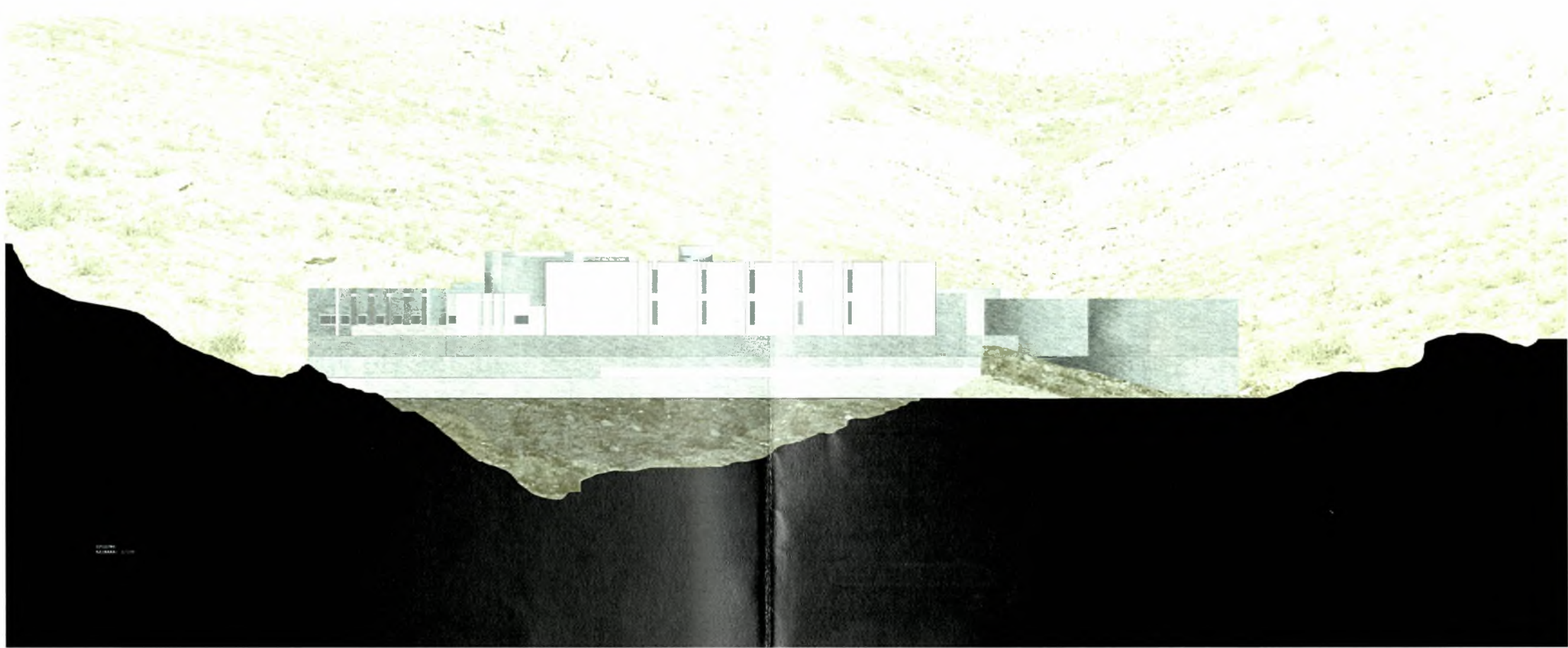
Κ Α Τ Ο Ψ Η Ο Ρ Ο Φ Ο Υ

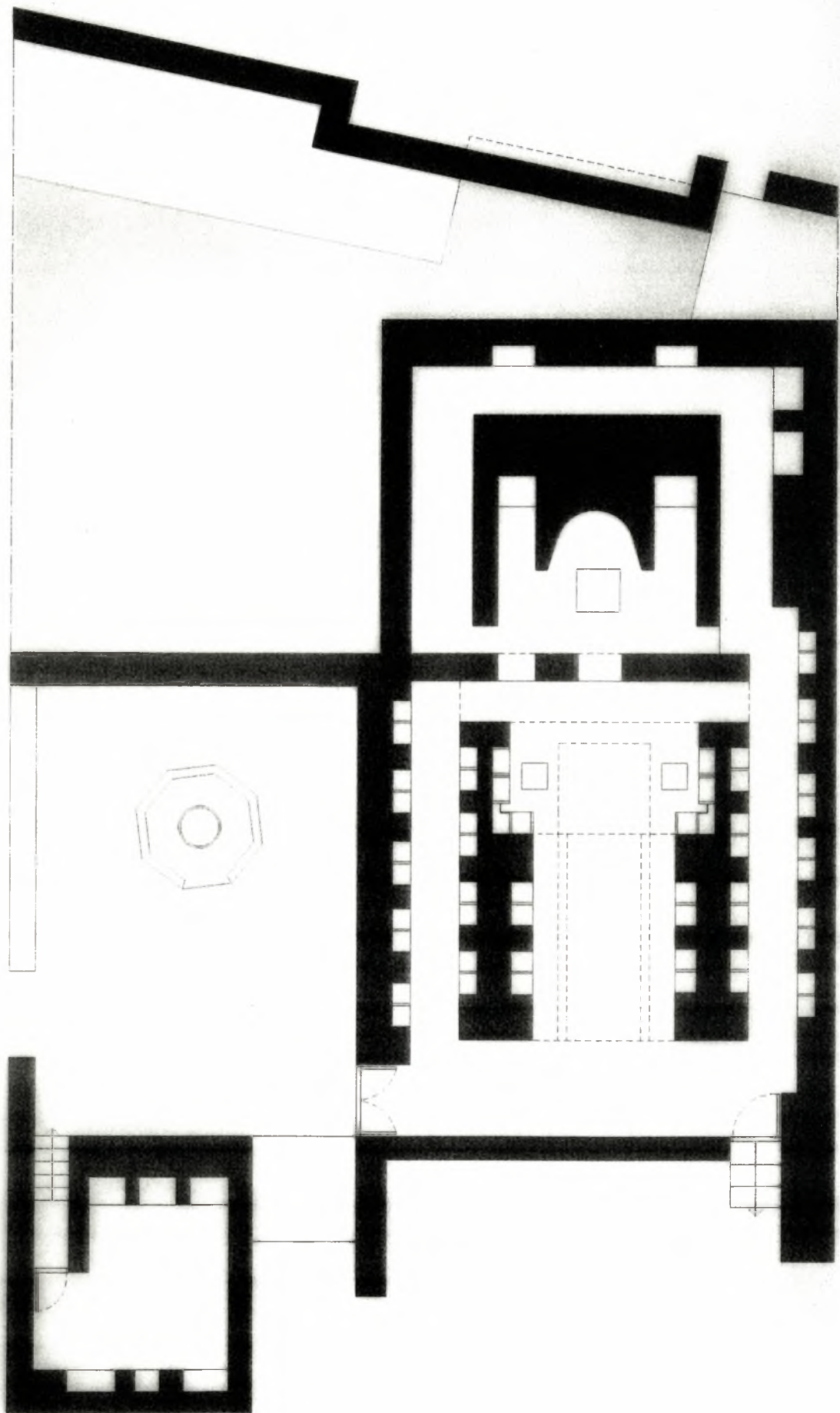
ΚΑΤΩΗ ΚΕΛΛΙΟΥ
ΚΛΙΜΑΚΑ: 1/50

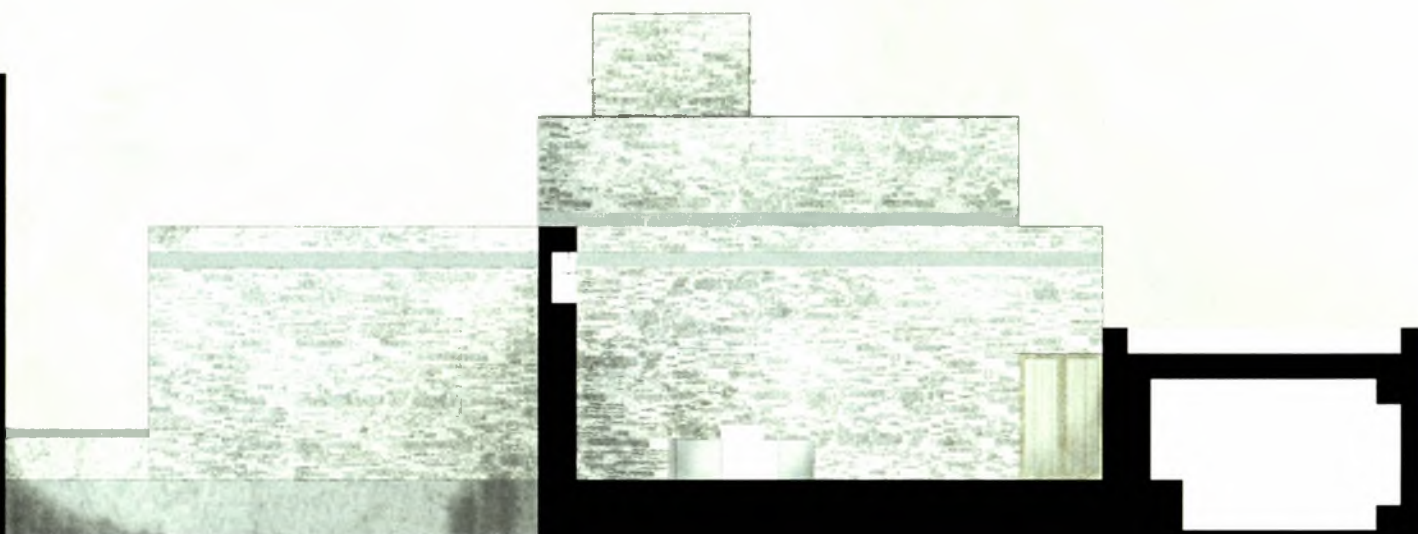
Ο Ψ Ε Ι Σ Τ Η Σ Μ Ο Ν Η Σ

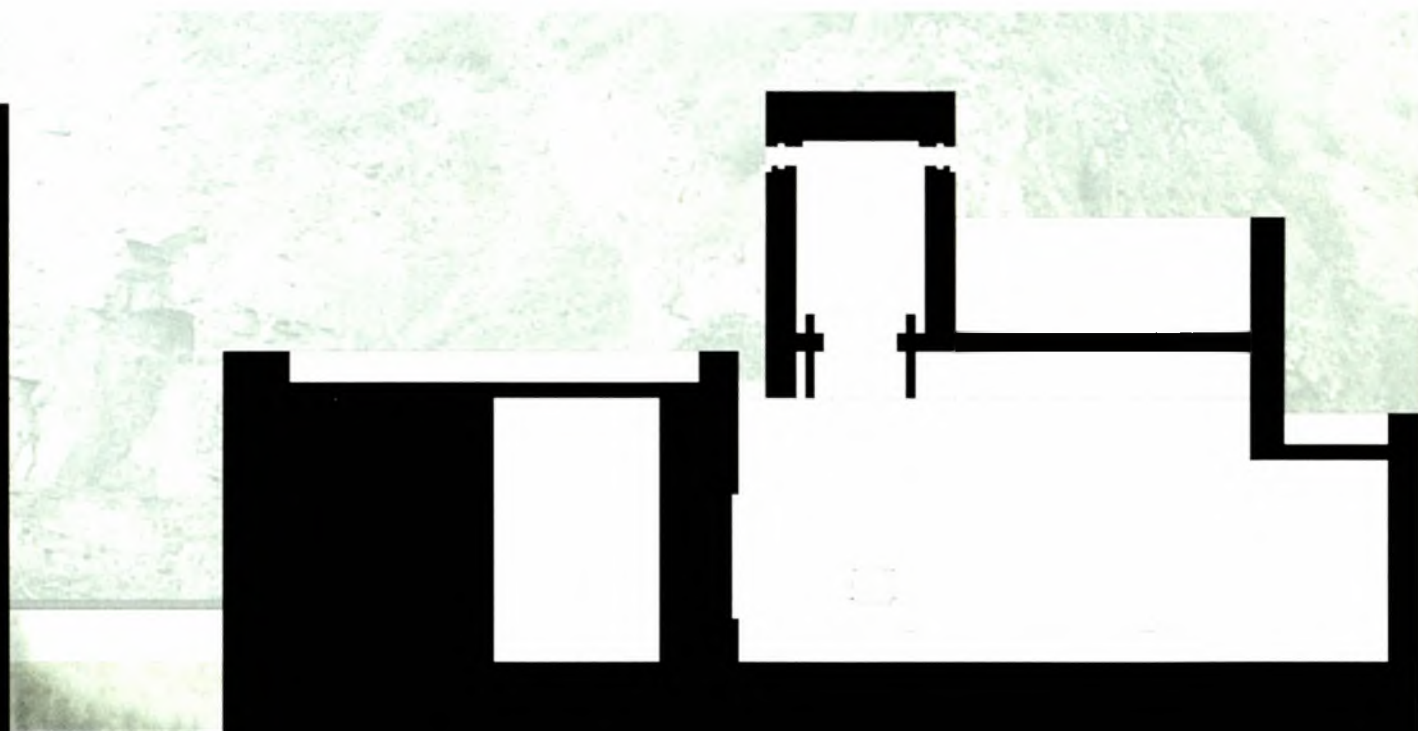
Το καθολικό της Μονής αφιερωμένο στον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμα και το παρεκκλήσιο του Αγίου Αντωνίου

ΩΡΟΤΟΜΗ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟΥ ΑΓ. ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ
ΚΑΙΜΑΚΑ: 1/50

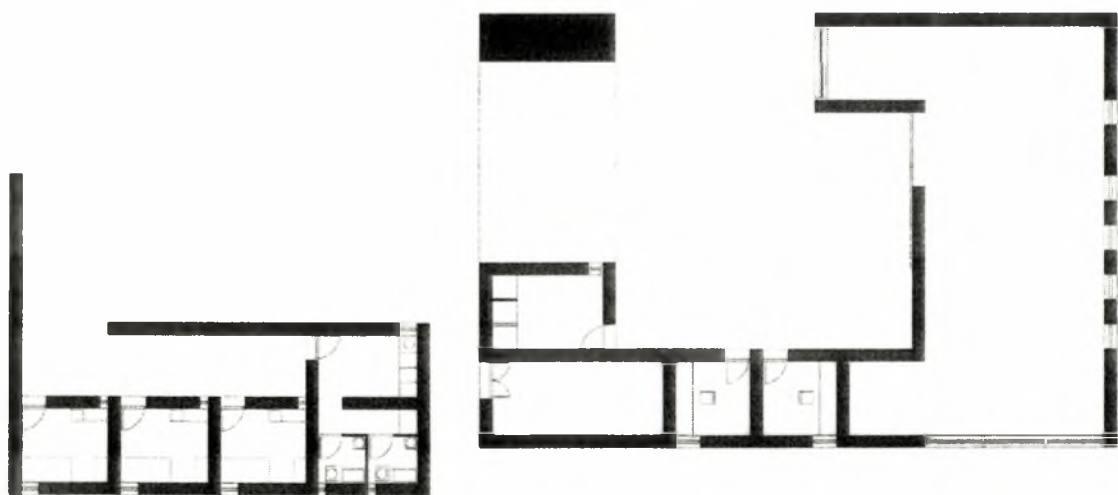
ΩΡΟΤΟΜΗ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ

ΚΑΘΟΛΙΚΟ
ΚΑΤΑ ΜΗΚΟΣ ΤΟΜΗ
ΚΑΙΜΑΚΑ: 1/50

ΚΑΤΑ ΜΗΚΟΣ ΤΟΜΗ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ

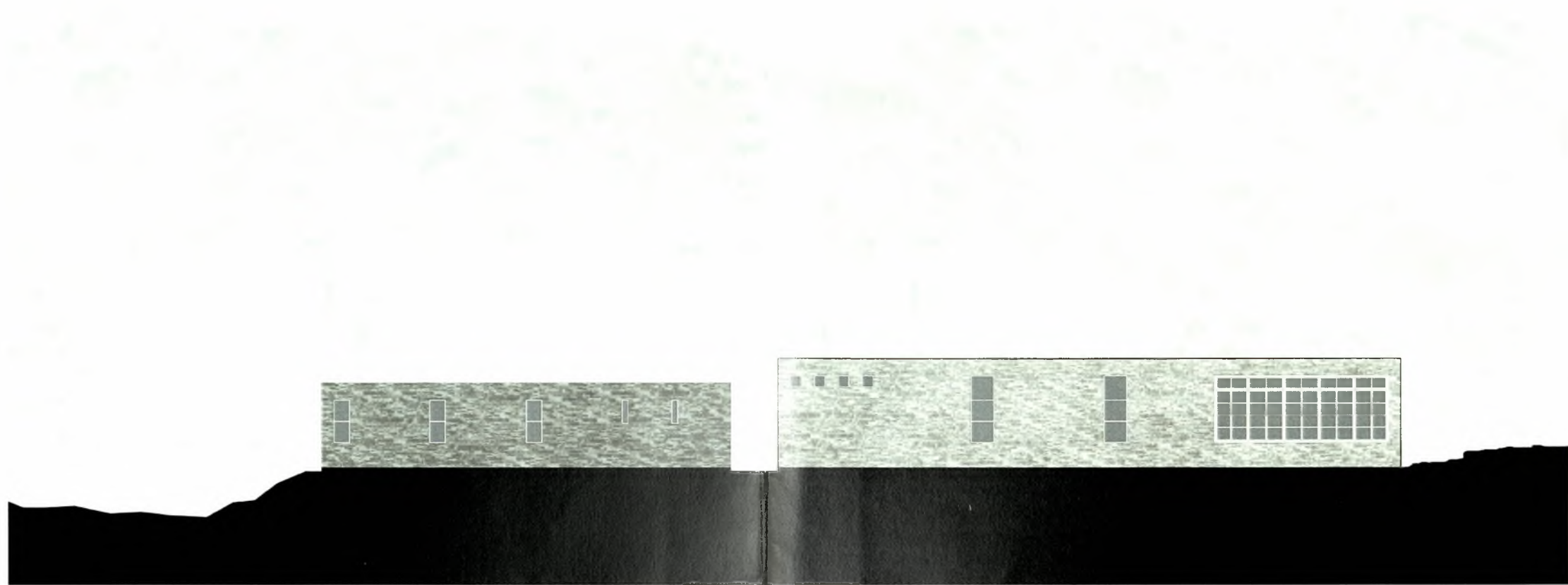

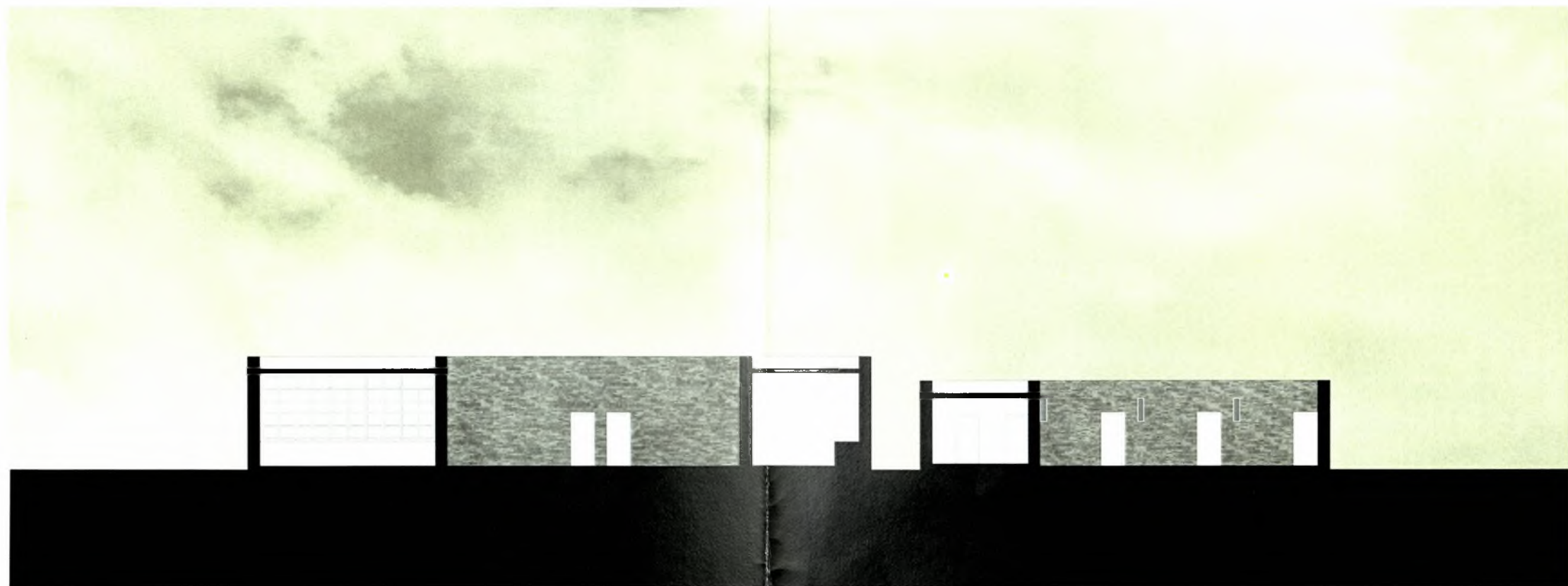
ΚΑΤΩΦΗ
ΚΑΤΜΑΚΑ: 1/100

Κ Α Τ Ο Ψ Η Ε Ρ Γ Α Σ Τ Η Ρ Ι Ω Ν

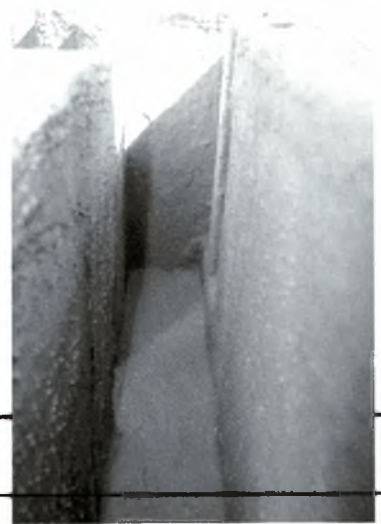
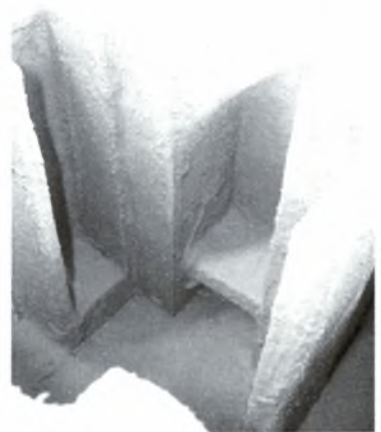
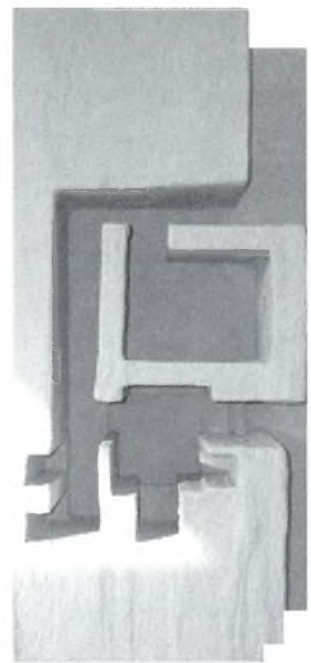
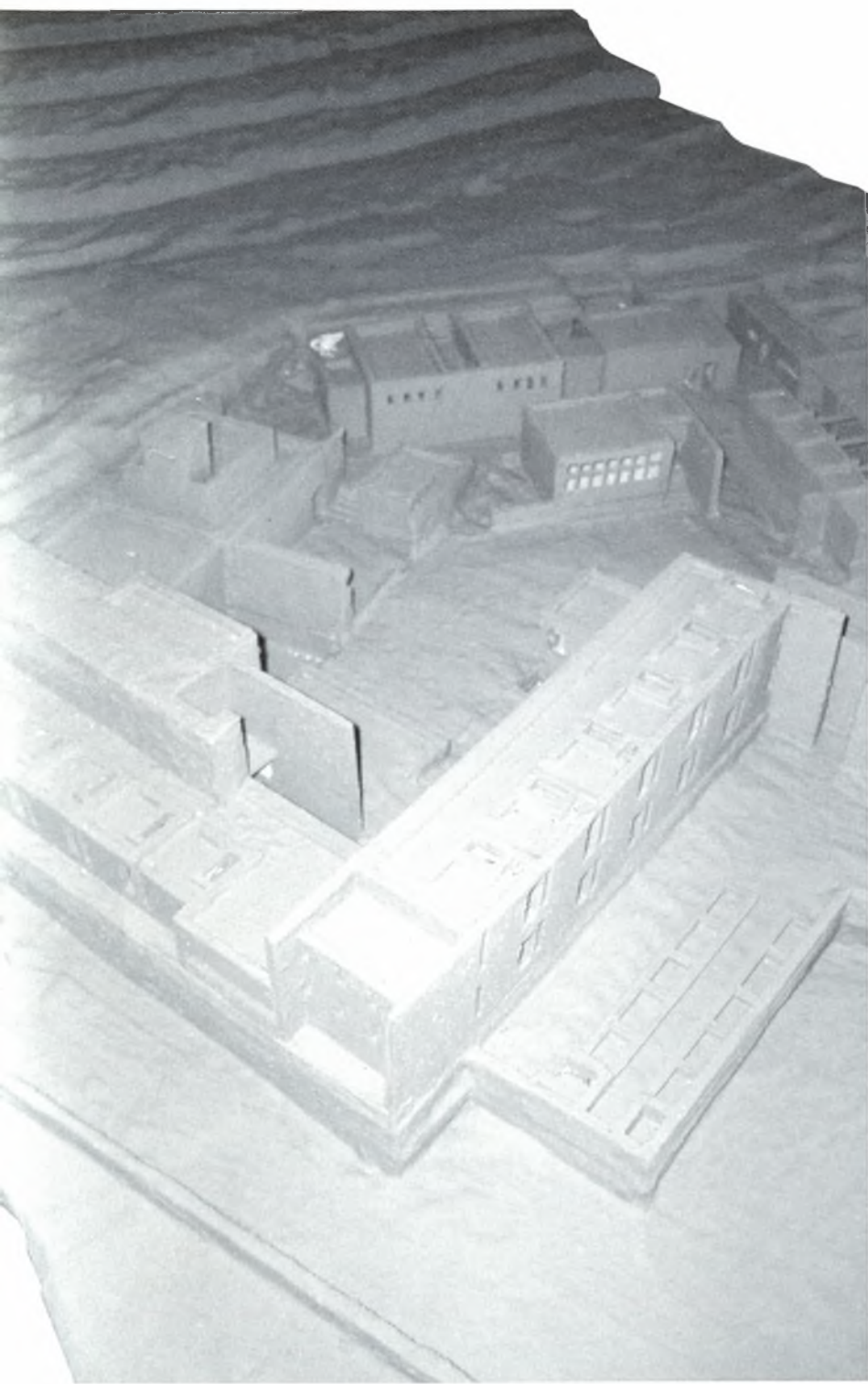

Π Ρ Ο Σ Ω Ψ Η Ε Ρ Γ Α Σ Τ Η Ρ Ι Ω Ν

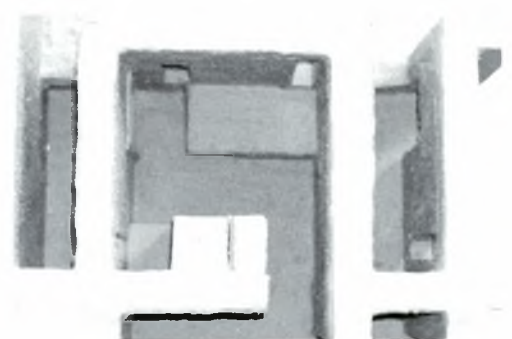
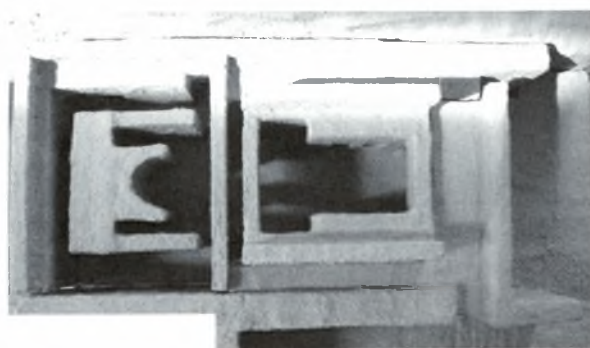

Κ Α Τ Α Μ Η Κ Ο Σ Τ Ο Μ Η Ε Ρ Γ Α Σ Τ Η Ρ Ι Ω Ν

ελικές μακέτες

Ευχαριστίες:

Ευχαριστώ θερμά τις Κοκκαλίδου Ιωάννα και Μαχαιρίδου Δέσποινα για την υποστήριξη και την πολύτιμη βοήθειά τους.

Βιβλιογραφία:

Αδελφότις Ιεράς Μονής Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Καρέα, *Ιερά Μονή Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Καρέα*, Αθήνα, 2001

Αρχιμανδρίτης Γεώργιος, Καθηγούμενος Ιεράς Οσίου Γρηγορίου, *Ορθοδοξία, μοναχισμός και Άγιον Όρος*, Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου, 1998

Καλογήρου Αντώνης, Τα μονοπάτια του Υμηττού, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2003

Καμπούρογλου Δημήτριος, *Ιστορία των Αθηνών*, τόμος Α, εκδ. Παπαδημητρίου, Μάρτιος 1959

Milchhoefer A., *Karten von Attica*, 1883

Νέζης Νίκος, Τα βουνά της Αττικής, εκδόσεις Πιτσιλός, Αθήνα, 1983

Παπαδόπουλος Στ., «Ο χρόνος και το κλίμα» στο *Σιμωνόπετρα - Άγιο Όρος*, Εκδόσεις ΕΤΒΑ, 1991

«Ο χώρος» στο *Σιμωνόπετρα - Άγιο Όρος*, Εκδόσεις ΕΤΒΑ, 1991

Σχίζας Γιάννης, *Ο Υμηττός*, Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα, 1991

Τότσικας Πάνος, *Εδώ Κάποτε...*, Συμβολή στην Ιστορία της Ηλιούπολης, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα, 2005

Χατζηφώτης Ι.Μ., *Η καθημερινή ζωή στο Άγιο Όρος*, Εκδόσεις Δ. Ν. Παπαδήμα, Αθήνα 1998

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

0040000854 14

